

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN
EVLİLİK UYUMUNUN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Derya SARIYILDIZ

(Y1416.010006)

Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı

Aile Danışmanlığı Programı

Tez Danışmanı: Yrd.Doç.Dr. Aylin SÖZER ÇAPAN

Ağustos, 2017

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz Aile Danışmanlığı Ana Bilim Dalı Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı Y1416.010006 numaralı öğrencisi **Derya SARIYILDIZ**'ın "ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN EVLİLİK UYUMUNUN İNCELENMESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 27.07.2017 tarih ve 2017/13 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *ay.bilgi* ile Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *kabul* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :07/08/2017

1)Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Aylin SÖZER ÇAPAN

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Uğur TEKİN

3) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ahmet ŞİRİN

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Evlilik Uyumunun İncelenmesi” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim (07.08/2017).

Derya SARIYILDIZ

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimimde ve bu araştırmanın devam ettiği süreçte, tüm yoğunluğuna rağmen yardımını esirgemeyen, ilgi, sevgi, sabır ve samimiyetle yaklaşan, her aradığımda ulaşabildiğim; güler yüzüyle, enerjisiyle her zaman motive eden sevgili hocam ve danışmanım Yrd. Doç. Dr. Aylin SÖZER ÇAPAN'a teşekkürlerimi sunarım. Sevgili hocamla çalışma fırsatı yakalayarak bilgilerinden yararlanmış olmaktan dolayı çok şanslı olduğumu buradan bildirmek isterim.

Sadece bu araştırma sürecinde değil tüm hayatımda her zaman yanımda olan, desteklerini esirgemeyen, tez sürecimde de maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen, anlayışla yaklaşan aileme sevgili ve biricik anneciğime, babacığım, abime teşekkürlerimi borç bilirim.

Ayrıca tez süreci boyunca manevi desteklerini esirgemeyen arkadaşlarıma da yanımda oldukları ve destek oldukları için teşekkürlerimi sunarım.

Ağustos, 2017

Derya SARIYILDIZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xv
ÖZET	xvii
ABSTRACT	xix
1 GİRİŞ	1
1.1 Problem Cümlesi	5
1.1.1 Alt problemler	5
1.2 Araştırmanın Amacı	6
1.2.1 Araştırmanın Önemi.....	6
1.3 Sayıtlar	7
1.4 Tanımlar	7
2 LİTERATÜR.....	9
2.1 Eğitim	9
2.2 Özel Eğitim.....	11
2.2.1 Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar.....	13
2.2.2 Otizm.....	15
2.2.2.1 DSM-5 Otizm Tanı Kriterleri.....	17
2.2.2.2 Otizm Etiyoloji.....	18
2.2.2.3 Otizmde Tanı ve Tedavi.....	18
2.2.3 Özel Öğrenme Güçlüğü.....	18
2.2.3.1 DSM- 5 Öğrenme Güçlüğü Tanı Kriterleri.....	20
2.2.3.2 DSM-5 Öğrenme Güçlüğü Ağırlık Düzeyi.....	21
2.2.3.3 Öğrenme Güçlüğü'nün Etiyolojisi	21
2.2.3.4 Öğrenme Güçlüğü Tanı ve Tedavi.....	22
2.2.4 Zihinsel Yetersizlik	22
2.2.4.1 DSM-5 Zihinsel Yetersizlik Tanı Kriterleri.....	23
2.2.4.2 DSM-5 Zihinsel Yetersizlik Ağırlık Düzeyleri.....	23
2.2.4.3 Zihinsel Yetersizliğin Etiyolojisi	24
2.2.4.4 Zihinsel Yetersizlik Tanı ve Tedavi.....	25
2.2.5 Özel Gereksinimli Çocuk Aileleri.....	25
2.3 Evlilik	28
2.3.1 Evlilik uyumu.....	32
2.3.1.1 Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	35
2.3.1.2 Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olmanın Evlilik Uyumuna Etkisi	39
2.3.1.3 Özel Gereksinimli Çocuğun Evlilik Uyumuna Olan Etkisine Dair Yapılan Araştırmalar	41
3 YÖNTEM	47

3.1	Araştırmanın Modeli.....	47
3.2	Araştırma Evreni.....	47
3.3	Çalışma Grubu.....	47
3.4	Veri Toplama Araçları.....	50
3.4.1	Kişisel Bilgi Formu	50
3.4.2	Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale -DAS).....	50
3.5	Verilerin Toplanması.....	51
3.6	Verilerin İstatistiksel Analizi.....	51
4	BULGULAR.....	53
4.1	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	53
4.2	İkinci Alt Probleme ilişkin Bulgu ve Yorumlar	54
4.3	Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular Ve Yorumlar	56
4.4	Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar.....	58
4.5	Beşinci Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar.....	60
4.6	Altıncı Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar	62
4.7	Yedinci Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar	63
4.8	Sekizinci Alt Problem Bulgu ve Yorumlar.....	65
4.9	Dokuzuncu Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar	67
4.10	Onuncu Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar	69
5	SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	71
5.1	Sonuç Ve Tartışma	71
5.2	Öneriler.....	76
	KAYNAKLAR.....	79
	EKLER	85
	ÖZGEÇMİŞ.....	91

KISALTMALAR

ÇUÖ	: Çift Uyum Ölçeği (DAS)
ÖÖG	: Özel Öğrenme Güçlüğü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
DSM-5	: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5 (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı-5)

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 3.1: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Demografik Bilgi Dağılımlarına İlişkin Bulgular	48
Çizelge 4.1: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Uyum Oranları	53
Çizelge 4.2: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Çocukların Tanı Grubuna Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması.....	54
Çizelge 4.3: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Çocuklarının Tanı Grubuna Göre Evlilik Uyumu Farklılığı.....	55
Çizelge 4.4: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Yaşlarına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması.....	57
Çizelge 4.5: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Yaşlarına Göre Evlilik Uyumlarının Farklılığı	57
Çizelge 4.6: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması	58
Çizelge 4.7: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyum Farklılığı	59
Çizelge 4.8: Özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin çalışma durumlarına göre evlilik uyum karşılaştırılması	60
Çizelge 4.9: Özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin çalışma durumlarına göre evlilik uyum farklılığı	61
Çizelge 4.10: Scheffe Testi Sonuçları	61
Çizelge 4.11: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Mesleklerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması	62
Çizelge 4.12: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Mesleklerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı.....	63
Çizelge 4.13: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlenme Biçimlerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması	64
Çizelge 4.14: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlenme Biçimlerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı.....	65
Çizelge 4.15: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması.....	65
Çizelge 4.16: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı.....	66
Çizelge 4.17: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması.....	67
Çizelge 4.18: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyum Farklılığı.....	68
Çizelge 4.19: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sosyo-ekonomik Düzeylerine Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırmaları.....	69
Çizelge 4.20: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Evlilik Uyum Farklılığı	70

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1: Genel evlilik uyum puanı 56

ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN EVLİLİK UYUMLARININ İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırma, özel gereksinimli çocukların annelerinin evlilik uyumlarının, çeşitli demografik değişkenler açısından incelenmesi amacı ile hazırlanmıştır. Araştırma, özel gereksinimli çocuğa sahip olan 108 anne (n=108) ile yapılmıştır. Araştırmada Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ-DAS) ve Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Demografik bilgi formu, araştırmacı tarafından hazırlanmıştır ve 9 soru içermektedir.

Çalışmada, Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan elde edilen veriler SPSS paket programı ile analiz edilmiştir. Yapılan varyans analizi ile özel gereksinimli çocuk annelerinin yaşının, eğitim durumunun, evlenme biçiminin, evlilik süresinin, sahip olduğu çocuk sayısının, çalışma durumunun, mesleğinin, özel gereksinimli çocuğunun tanısının ve gelir düzeyinin evlilik uyumuna etkisi incelenmiş ve araştırma sonucunda yalnızca annelerin çalışma durumu ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmıştır. Yapılan Scheffe Çoklu Karşılaştırma Testi ile anlamlılık bulguların çalışma grubunun, emekliler grubu olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler : *Evlilik uyumu, anne, özel gereksinim*

ANALYSIS OF MARITAL ADJUSTMENT OF MOTHERS' CHILDREN WHO NEED SPECIAL EDUCATION

ABSTRACT

The aim of this study is to examine marital adjustment in mothers of children with special needs in terms of various demographic variables and to compare marital adjustment in mothers of children with Mental Disability, Autism and Dyslexia. The study was conducted with 108 mothers (n=108) of children with special needs. Dyadic Adjustment Scale (DAS) and Demographic Data Form were used. The Demographic Data Form was prepared by the researchers and it consisted of 9 questions.

In this study, data obtained from the Dyadic Adjustment Scale and Demographic Data Form were analyzed with SPSS program. The study investigated the impact of age, education level, type of marriage, duration of marriage, number of children possessed, employment status, occupation, the diagnosis for the children with special needs and the income level on the marital adjustment in mothers of children with special needs by analysis of variance and at the end of the study statistical significance was only observed between the employment status and marital adjustment. Among the employment status, the retirees group was found significant by Scheffe Test.

Kay words: *Marital adjustment, mother, special need*

1 GİRİŞ

Aile, birbirleriyle ilişkili olan ve sorumlulukları bulunan kişilerin, bir etkileşim ağı içinde meydana getirdikleri bir yapıdır. Aile üyeleri, aynı çatı altında beraber hayatlarını sürdüren, sorumlulukları birlikte yerine getiren, gelirlerini paylaşan ve duygusal bağlarla birbirlerine bağlı olan bireylerdir (Özgüven, 2014).

Aile, toplumların temel taşıdır. Aile kavramı, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana, kapsamı ve yapısı; yaşanan toplumun kültürel yapısına ve zamana göre değişerek varlığını devam ettirmiş olan sosyal bir kavramdır. Aile, toplumu meydana getiren bireylerin yetişmesinde, bedensel ve ruhsal gelişimlerinde, bakımlarında, toplumsal veya kişisel değerlerinin oluşmasında önemli bir rol üstlenir (Köneoğlu, 2006).

Aile kurumu, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik işlevlere sahiptir ve barınma, korunma, üreme, sevmeye, sevilme, çocukların bakımı, eğitimi gibi kişilerin gereksinimleri olan çeşitli ihtiyaçlara cevap vermektedir (Özgüven, 2014).

Aile birliğinin önemi ve ailelerin toplumların temel taşı olarak görülmesi sağlıklı ve doyumsuz evlilik ilişkilerini tanımlamaya yönelik yapılan araştırmaların ve çalışmaların önem kazanmasını sağlamıştır. Günümüzde, evlilik ilişkileriyle ilgili bu çalışmaların giderek artmasıyla birlikte evlilik uyumunu etkileyen değişkenler de araştırmacılar tarafından dikkatle incelenmektedir (Yalçın, 2014).

Aile, bireylerinin karmaşık etkileşimlerinin meydana getirdiği açık bir sistemdir. Her aile üyesi ailedeki diğer bireylere ilişkiler yoluyla bağlıdır. Burada karşılıklı ve dönüşümlü olarak birbirini etkileyen karmaşık bir ilişkiler ağı biçiminde bir yapı ortaya çıkmaktadır (Özgüven, 2014). Aileyi bir sistem olarak ele almakta olan temel yaklaşım aile sistemleri yaklaşımıdır. Bu yaklaşım; aileyi, alt sistemlerin (anne, baba, çocuklar) birbirleriyle ve çevreyle devamlı bir etkileşim içerisinde olan dinamik bir bütün şeklinde

değerlendirmektedir. Bir sistem olarak aile, kendisini meydana getiren üyelerin ve bu üyelerin özelliklerinin toplamından çok daha fazlasına sahiptir. Aile sistemleri, tüm diğer sistemler gibi var olan doğal dengesini koruma çabasıdadır. Fakat üst sistem olarak çevre tarafından karşılaşılan bazı faktörler ailenin dengesini olumsuz etkileyebilmektedir. Aile dengesini etkileyen faktörlerden tüm aile bireyleri etkilenir. Aile sistemini bütün olarak etkileyen faktörler, üyeleri tek tek etkilediği gibi aile bireylerinden birindeki sorunlar da tüm aile sistemini etkilemektedir (Bitter ve Corey, 2001, Akt: Şardağ, 2010). Araştırmacılar ve uygulayıcılar; aileyi, sürekli değişim gösteren, çevreye uyum sağlamaya çalışan dinamik bir birim olarak görmenin önemini belirtmektedirler. Her alt sistemin bir başka alt sistemi etkilediği bu dinamik sistemde, özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmanın, ebeveyn ve karı-koca alt sistemini etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, farklı gelişim gösteren çocuğu olan eşlerin evlilik ilişkilerinin, evlilik uyumlarının ve evlilik uyumlarını etkileyen değişkenlerin incelenmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir (Şardağ, 2010).

Ailede çocuk doğumuyla beraber eşlerin statüleri farklılaşmakta, kadınlar anne, erkekler de baba rolünü üstlenmektedir. Bireylerin bütün sorumluluklarına, ‘anne-baba’ olmanın sorumluluğu yani ebeveynlik rolleri de eklenmiş olur. Eşlerin farklı ve kişisel ilgileri, çocuklarına ve çocuklarının birçok ihtiyacını giderecek olan belli amaçlara yönelmektedir(Özgüven, 2014). Bütün ebeveynler sağlıklı ve kabul görececek bir çocuğa sahip olmak ister. Sağlıklı bir bebeğin doğumunu beklemekte olan aileler özel gereksinimli bir çocukları olduklarını duyduklarında çeşitli duygusal tepkiler yaşamaya başlamaktadırlar(Ateş, 2016). Özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde ebeveynlik sorumlulukları daha da çok artar (Özşenol ve diğ. 2003). Sağlıklı bir çocuğun doğumu dahi aileye birçok değişim ve zor alışılan durumlar meydana getirmekte iken, özel gereksinimli bir çocuğun doğumu, aile yaşamındaki alışılmış durumları ve eşlerin evlilik ilişkilerini olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Günsel, 2010).

Ailelerin özel gereksinimli çocuk gerçekliğini kabullenmesi, bu duruma uyum sağlayarak hayatını bu gerçekliğe göre tekrardan yapılandırması zor bir süreçtir. Ebeveynler kendileri ve çocukları için uygun planlar yapma becerilerini

etkileyen bir duygusal zorlanma yaşarlar. Bu zorlanma, birçok ebeveyn açısından daha ileri problemlere neden olabilmektedir (Küçükler, 1993). Bu durum her ailede farklı tepkilere yol açar. Bazı ebeveynlerde veya ailelerde daha kolay uyum sağlanan bir süreç olabilirken, bazı ailelerde uzun süreli keder ve yasa neden olabilir. Çocuğun doğumdan önce de aile işlevlerinin sağlıklı olması, özel gereksinimli çocuğun aile üzerindeki olumsuz etkilerin daha çok artmasına neden olabilmektedir (Günsel, 2010).

Çeşitli araştırmalarda, çocuğun hastalığının, ebeveynler ve kardeşlerde olumsuz etkilere neden olduğu özellikle annelerin bakım veren rollerinden dolayı bu durumdan daha çok etkilendikleri belirtilmektedir(Karadağ, 2014).

Topuz ve diğ.(2014)'nin yaptığı araştırmada, özel gereksinimli çocuğu olan annelerin yaşam kalitesi, anksiyete, depresyon düzeyleri ve psikolojilerinin olumsuz olarak etkilendiği belirlenmiştir.

Ersoy ve Çürük (2009)'ün çalışmasında, özel gereksinimli çocukların bakımının zor olmasının, depresyonu tetiklediği ve annelerin çocuklarının durumu ile ilgili babalara göre daha çok endişeli oldukları belirtilmiştir.

Gong ve diğ.(2015) çalışmasında otizmlili çocuk ebeveynlerinin, normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerine göre stres, depresyon ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve annelerin, babalara göre daha çok depresyondan etkilendikleri bildirilmiştir.

Sarıhan (2007)'a göre özel gereksinimli çocukla ilgili sorumlulukların çoğunluğunu yüklenen anneler, bu durumdan daha çok etkilenmektedir. Annenin bu sorumlulukları karşılamakta zorlanması anneyi eşinden, çevresinden, var olan diğer çocuklarından uzaklaştırmakta, diğer aile üyelerine göre daha çok yorulmasına ve kendini yalnız hissetmesine yol açmaktadır. Babalar ise daha çok özel gereksinimli çocuğun getirdiği ekonomik ve mali yük bakımından endişe yaşamaktadır (Sarıhan, 2007).

Küçükler(1993)'e göre özel gereksinimli çocuk ailelerinin yaşamı, çoğunlukla çocuğun çevresinde döner ve bu ihtiyaçların karşılanmasında annenin babaya göre daha çok sorumluluk üstlenmesi, ilgi, zaman ve enerjisinin büyük çoğunluğunu çocuğa vermesi, annenin eşiyle olan karı-koca ilişkisini ve

diğer çocukları arasındaki ilişkiyi etkilemekte, bu nedenle evlilik ilişkisinde de bozulmalar görülebilmektedir.

Aileye yetersizliği olan bir çocuğun katılımı, ebeveynleri etkilediği gibi ebeveynlerin tutum, davranış ve etkileşim örüntüleri de çocuğun genel gelişimi üzerinde etki etmektedir. Bu durumda aile ve çocuk için önemli olan nokta etkileşimin niteliğidir (Doğan, 2014). Bu bağlamda özel gereksinimli çocuk sahibi olmak, hem aileler açısından hem de çocuk açısından giderilmesi gereken birçok problemi meydana getirmektedir.

Ailelerin, yaşamakta oldukları bu problemlerle başa çıkabilmeleri, duygusal dönemleri sağlıklı olarak atlattığı, çocuklarını kabullenerek yaşama tekrardan uyum sağlayabilmeleri eşler arasındaki sorumluluğun paylaşılması ile gerçekleşebilmektedir. Bu doğrultuda çiftler arasındaki paylaşımcı tutum ve aileye verilen sosyal destek; ailenin yaşadığı problemlerle başa çıkabilme becerilerini artırmada ve annenin kendisini yalnız hissetmemesini sağlama konularında büyük önemi olan faktörlerdir. Aileye, uygun rehberlik yapılması ve gereksinim duydukları bilgilerin eğitim aracılığıyla verilmesi durumunda; çocuğun gelişiminde ilerleme olduğu, eğitim ve bakımına babanın da dahil edildiği, annenin sorumluluğunun ve yalnızlık düzeyinin azaldığı, eşler arasındaki uyumun yükseldiği görülmektedir (Sarıhan, 2007). Özel gereksinimli çocuk ve ailesinin yaşam kalitesinin yükselmesi, çocuğun rehabilitasyonunda önemli bir rolü olan ailelerin, çocukları ile daha etkin olarak ilgilenebilmelerini sağlar (Canarşlan ve Ahmetoğlu, 2015).

Bu bağlamda, bu gibi çalışmalar, özel gereksinimli çocuk ailelerindeki problemlerin hem çocukları hem ebeveynleri karşılıklı olarak etkilemesi bakımından çocuğun doğumuyla başlayan süreçte aile içi etkileşimlerin ve evlilik ilişkilerinin de bu süreçten etkilenebileceğine ve yalnızca çocuğun değil diğer aile üyelerinin de (annelerin, babaların, gerektiğinde kardeşlerin) destek alması gerektiğine dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Normal gelişim gösteren çocuğa sahip eşlerin evlilik ilişkileriyle ilgili olan araştırmaların yanında, yetersizliği olan çocuklara sahip eşlerin evlilik ilişkileri ve evlilik uyumlarına dair yapılan çalışmalar, araştırmaların sınırlı olduğu alanlardandır. Özel gereksinimli çocuk sahibi çiftlerin yaşadıkları problemler,

stres ve sorumluluk düşünülürken, ilişkilerin ve gereksinimlerin belirlenmesi ile destek hizmetlerinin düzenlenmesine katkıda bulunacak her türlü bilimsel çalışmaya gereksinim olduğu görülmektedir (Şardağ, 2010).

Anneler çocuk bakımından ve evdeki işlerden sorumlu bireyler olarak aile yaşam kalitesini belirleyici aile bireyi olarak görülebilirler. Annelerin, çocukları ile babalara göre çok daha fazla etkileşim içerisinde olması literatürdeki aile, aile yaşam kalitesi ve ebeveynlik ile ilgili konularda annelerin üzerine yoğunlaşmayı sağlamıştır. Ayrıca, annelerin öznel iyi oluşu ile ilgili araştırmaların yapılması, ebeveynlik becerisinin artmasını sağlayacağı düşünülmektedir (Kara, 2016).

1.1 Problem Cümlesi

Konu ile ilgili yapılan literatür taramasından yola çıkılarak bu araştırmanın problem cümlesi; “Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik uyumları nedir?” olarak belirlenmiştir.

1.1.1 Alt problemler

1. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik uyumları nedir?
2. Özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin evlilik uyumları ile çocuklarının tanı grubu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin yaşları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin çalışma durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin meslekleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin eğitim durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

8. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik süresi ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

9. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin çocuk sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

10. Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin sosyo-ekonomik düzeyi ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik uyumlarının, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, meslek, evlenme biçimi, evlilik süresi, ekonomik düzey, çocuk sayısı gibi demografik değişkenler bakımından incelenmesi ve farklı tanı grubundan çocuğa sahip annelerin (zihinsel yetersizlik, otizm, öğrenme güçlüğü) evlilik uyumları arasında karşılaştırma yapılması amaçlanmıştır.

1.2.1 Araştırmanın Önemi

Bu araştırma sonuçlarının;

- Özel eğitime gereksinim duyan çocukların, annelerinin evlilik uyumlarına olan etkisinin belirlenmesi,
- Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik uyumlarına ilişkin literatüre katkı sağlaması,
- Özel eğitime gereksinim duyan çocuk doğumunun aile içi ilişkilerine dair literatüre katkı sağlaması,
- Özel gereksinimli çocuklarla birlikte ailelerin ve özellikle annelerin de destek alması gerektiği durumuna dikkat çekmesi açısından önemlidir.

1.3 Sayıtlar

Bu araştırmada;

- Araştırmaya katılan annelerin, ift Uyum leğine ve Demografik Bilgi Formunda yer alan sorulara doğru ve samimi yanıtlar verdikleri,
- Kullanılan leklerin, lölmesi amaçlanan değişkenleri ölçer nitelikte olduğu,
- Bilgi toplama araçlarının geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmıştır.

1.5 Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- İstanbul ilinde Küçükçekmece ve Esenyurt ilçelerinde ikamet etmekte olan özel gereksinimli çocuğa sahip 108 anneye sorulan sorularla,
- Özel gereksinim gruplarından yalnızca otizm, zihinsel yetersizlik, öğrenme glđđ tanı gruplu çocuğa sahip anneler ile,
- Araştırmada ele alınan evlilik uyumu puanları, ift Uyum leğinden (DAS) elde edilen puanlarla,
- Araştırmada annelere ilişkin elde edilen bilgiler, Demografik Bilgi Formundan elde edilen bilgilerle sınırlıdır.

1.4 Tanımlar

Özel Gereksinimli ocuklar

Birçok farklı nedenlerden dolayı genel eğitim hizmetlerinde eğitim alamayan ve yaşıtlarına göre önemli düzeyde farklılıkları olan çocuklardır(Aksoy, 2016).

Özel Eğitim

Özel eğitim, özel gereksinimli bireylerin gelişim alanlarının desteklenmesi ve eğitim ihtiyaçlarının karşılanması için özel bir şekilde oluşturulan ortamlarda uzman eğitimcilerin geliştirdiği programların uygulandığı süreçtir(zbey, 2009).

Evlilik Uyumunu

Evlilik uyumu, çiftlerin evlilik ve aile ile ilgili konularda fikir birliği yapabilmesi ve problemlerini olumlu bir şekilde zebebilmesidir. Çiftler

arasında mutluluğun, doyumun, beklentilerin gerçekleşmesi eşler arasındaki karşılıklı uyum ile mümkündür(Erbek ve diğ. 2005).

2 LİTERATÜR

2.1 Eğitim

Eğitim, bireyin; bilişsel, duyuşsal, psikomotor gibi çeşitli yönlerden nitelik kazanmasını, yetenekler edinmesini ve kendine yetebilme yeterliliği kazanmasını sağlamaktır. Eğitim, okul öncesinde , okul yaşamında ve okul sonrasında yaşam boyu devam etmekte olan ve kişilerin çeşitli tutum ve değerler kazandığı bir süreçtir. Bu süreç, kişilerin yaşam boyunca edindiği deneyimlerin hepsini içerir. Bu öğrenmeler, bireylerin davranışlarında gözlenebilen değişiklikler meydana getirir. Bu bağlamda, en geniş bir tanımla, eğitimin kişilerin kendi yaşantılarıyla davranış değişikliği oluşturma süreci olduğu söylenebilir (Odabaşı, 2014).

Eğitim; kişilerin yaşamakta olduğu topluma uyum sağlamasına yardım edecek temel davranışların kazandırılmasını sağlar (Oğuz ve diğ. 2004).

Eğitim ile öğretim süreci kavramsal olarak çoğu zaman birbiriyle karıştırılmaktadır. Fakat bu kavramlar birbirinden farklıdır. Eğitim insanın doğumdan ölümüne kadar olan süreci kapsarken öğretim ise eğitimin planlı ve programlı kısmını ifade eder ve okul öncesi dönemde başlayıp yüksek öğretim süreciyle son bulan kurumsal ve sınırlıdır (Odabaşı, 2014).

Eğitim kavramı, öğretim kavramından daha geniş ve kapsamlı olarak kullanılmaktadır. Eğitim, toplumdaki bütün insanlarla ilişkisi olan sınırları geniş bir alandır ve bundan dolayı eğitimin, birçok değişik tanımlaması yapılmaktadır (Başaran, 1983).

Eğitim, öğrenme ve bilgi üretme yoluyla bireysel açıdan yüksek bir yaşam düzeyi oluşturma ve toplum açısından da gelişme ve ilerleme göstermenin öncelikli bir yoludur. Bu bağlamda eğitim, bireylerin ve toplumların geleceğine doğrudan etki etmesi ve sosyal yapının oluşmasındaki önemli rolü nedeniyle toplumların gelişmesini sağlayan en önemli süreç olarak görülür (Özyılmaz, 2013).

Eğitim, yaşam boyu devam etmekte olan bir süreç olduğundan dolayı, doğumdan ölüme kadar yaşamın her alanını ve anını kapsar. Bireyler sosyal öğrenme süreci içerisinde, ev, sokak, işyeri, gibi farklı yerlerde birbirinden birşeyler öğrenir. Herkes, bu süreçte, başkaları için bir öğrenme kaynağıyken diğer yandan da kendisinden öğrenilen bir rol modelidir. Bu ğrenme ve öğretme sürecinin amaçlı, planlı, programlı, sistemli ve düzenli bir şekilde oluşturulmak istenmesi, eğitimin kurumsallaşmasını, diğer bir ifadeyle eğitim ile okul sistemlerinin meydana gelmesini sağlamıştır. Böylelikle, lkeler öncelikle sosyal bütünleşme, istikrar ve süreklilik sağlamak amacıyla ve sosyal, kültürel mirası devam ettirmek açısından eğitim sistemlerini ve çeşitli eğitim kurumlarını meydana getirmiştir (şişman, 2012).

Eğitim çabalarının genel amaı yetişmekte olan çocukların ve gençlerin, sağlıklı ve verimli bir şekilde toplumsal uyum sağlamalarına destek olmaktır. Bu uyumun sağlanması için kişilerin yetenekleri, eğitim kanalıyla olabildiği kadar geliştirilir. Kişilerin kendi ayakları üzerinde durmalarını sağlamak da eğitimin özel alanıdır (Odabaşı, 2014).

Odabaşı (2014)'e göre eğitimin işlevleri şu şekildedir:

- 1.Bireysel işlevleri: Eğitim, kişinin kendisini gerçekleştirme sürecine yardımcı olur ve bireylerin kişiliğini oluşturması, bilişsel, davranışsal, duyuşsal olarak davranışlar edinmesi, mesleğinin gerektirdiği bilgi, beceri ve tutumlar edinmesini ve ilgi ve ihtiyaçlarını önemseyen bir evre oluşturmasını sağlar.
- 2.Sosyal işlevi: Eğitim, kişilerin sosyal ve toplumsal ilişkilerinin artmasına katkıda bulunur.
- 3.ekonomik işlevi: Kişilerin ilgi ve ihtiyaçlarına göre meslek edinmelerine yardım ederek kişiye üretici rolü edindirir.
- 4.Toplumsal işlevi: Kişilerde vatandaşlık sorumluluğunun oluşmasını, toplumsallaşmayı, sosyal değişimlere hazırlıklı olmayı ve kültürel değerlerin sonraki nesillere aktarılmasını sağlar.
- 5.Siyasal işlevi: Toplum ve devlet sürekliliği için istenilen özelliklerde bireyler yetiştirilmesini sağlar.

6.Gizli işlevi: Her eğitim sistemi, karşı cinsle tanışmak, arkadaşlık kurmak, evlenmek, gibi görünmeyen işlevlere de sahiptir.

Başaran (1983)'e göre eğitimin kişisel ve toplumsal işlevleri:

a.Kişisel işlevleri: Kişiliğin gelişmesi, bireylerin sağlıklı yaşama yeterliği, iletişim yeterliği edinmesi, öğrenme ve araştırma yapma becerisi kazanmasını sağlamaktır.

b.Toplumsal işlevleri: Kişilere işbirliği becerisi edindirmek, iletişim yeterliği kazandırmak, kültürel olarak gelişmesini ve toplumsallaşmasını sağlamaktır.

İnsanda kalıtım yoluyla var olan özellikler, eğitimle ve bireyin içinde bulunduğu çevrenin etkisiyle daha da gelişir. Eğitim, bireyin kalıtsal güçlerini işleyip değerlendirirken, bu güçlerle birlikte yeni ürünler, eserler, değerler oluşturmasında da etkili rol oynar (Başaran, 1983).

Eğitim kısa zaman zarfında sonuç alınacak bir süreç değildir ve başarılı sonuçlar için belli bir zaman dilimine ihtiyaç duyulur (Dodurgalı, 2000).

Normal gelişime sahip bireylere göre, özel bir eğitim biçimini gerektirecek derecede kişisel farklılıklar gösteren bireyler farklı eğitim görmektedir. Bu eğitime, ‘‘özel eğitim’’ denir. Özel eğitim, eğitim bilimleri arasında ayrı bir bilim dalı olmaktadır. Oldukça karmaşık ve geniş olan bu bilim dalı, eğitim bilimleri içinde önemli bir yer alır (Başaran, 1983).

2.2 Özel Eğitim

Özel eğitim, ‘‘Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile özel eğitim gerektiren bireylerin bireysel yeterliliklerine dayalı, gelişim özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir’’ (MEB, 2000).

Özel eğitimde temel amaç, kişinin eğitim ve sosyal gereksinimlerinin giderilmesinde, bağımlılığının azalarak bağımsızlığının artmasında, yaşamsal becerilerini çoğaltabilmesine, başkalarıyla sağlıklı ilişkiler geliştirebilmesine, yaşama hazırlanmasına, üretimde rol üstlenmesine yardımcı olmak ve becerilerini geliştirmektir. Özel eğitim, kişisel farklılıklara uygun bir şekilde

geliştirilmiş olan eğitim programlarına ve yöntemlerine dayalı olarak ve bireylerin gelişimsel özelliklerine uygun olan ortamlarda yapılır. Öncelikle özel eğitime gelen çocukların performansları, yaşlarından farklılıkları, yeterlikleri ve yetersizlikleri belirlenir. Ardından çocukların gereksinimlerine göre, kısa, orta ve uzun dönemli amaçlar belirlenir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için her öğrenciye uygun ‘‘Bireysel Eğitim Programı’’ hazırlanır. Özel eğitim çalışmaları, eğitimi bu alanda almış olan eğitimciler tarafından yapılır ve belirli sürelerle değerlendirme yapılarak gelişmeler kaydedilir (Özbey, 2009).

Özel gereksinimli çocukların eğitimde temel becerileri edinmesi ve sosyal olarak kabul görmesi açısından erken çocukluk evresinde eğitim alması önemlidir. Bu konudaki araştırmalara bakıldığında, gelişiminin erken evresinde eğitime katılan özel gereksinimli çocukların topluma uyum sağlamasını kolaylaştıracak temel iletişim ile ilgili beceriler edinme olanakları olduğu görülmüştür. Erken evredeki eğitiminin öncelikli yararı, özel gereksinimli bireyin gelişim hızına uygun olan programlar ile olumlu davranış kazanımı sağlanmasıdır. Bu, yaşamda birilerine bağımlı olarak hayat sürdürmek zorunda olan çocuklar için bağımsız yaşama yönelik bir süreçtir. Bu süreç uzun ve zordur, işbirliği ve sabır gerektirir. Özellikle eğitim kurumları ile ailelerin işbirliği yaparak çocuğa destek vermesi, eğitimde daha kısa zamanda olumlu kazanımlar oluşmasını sağlar (Yıldırım-Doğru, 2013).

Eğitimcilerin görevleri, yalnızca çocuğu eğitmek değil eş zamanlı olarak ailelerin de eğitilmesini sağlamak ve ailelerin çocuğun eğitim sürecinde aktif rol üstlenmelerine yardımcı olmaktır. Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların eğitim sürecine ailenin katılmasıyla, belirlenen amaçlara daha hızlı bir şekilde ulaşılır. Çocuklara kazandırılan davranışların kalıcı olabilmesi için aile tarafından da yapılan çalışmaların evde desteklenmesi gerekmektedir. Eğitimden verim sağlanabilmesi için eğitimci ile aileler işbirliği içerisinde çalışmak durumundadırlar. Bu şekilde eğitimin sürekliliği ve kalıcılığı sağlanır (Özbey, 2009).

Ebeveyn eğitiminin, özel gereksinimli çocukların hayata hazırlanmasında önemli bir yeri vardır. Ebeveynlerin, çocukların dil ve akademik, sosyal ve mesleki beceriler edinme sürecine aktif olarak katıldığı ve bu şekilde çocukların gelişmesine katkı sağladıkları birçok çalışmada gözlenmektedir. Özel

gereksinimli çocukların gelişimine dair özelliklerin iyi tanındığı ve kabul edildiği bir ev ortamında ilişkiler daha sağlıklı ve çocuğun gelişimine yönelik olmaktadır (Özgür, 2015).

2.2.1 Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuklar

Çocuklar, fiziksel olarak ve öğrenme özellikleri bakımından birbirlerine göre farklı özelliklere sahip olmaktadır. Bazı çocuklar çevredeki uyaranları normal yollarla algılama ve kendisini bu şekilde ifade etmekte problem yaşayabilmekte, bilgiye erişimde çok yavaş veya hızlı olabilmektedirler. Bu farklılıklar çoğu zaman önemli bir boyutta olmamakta ve bu çocuklar normal eğitim ortamlarına devam etmekte sorun yaşamazlar. Fakat farklılıklar, önemli düzeyde olduğu zaman genel eğitim hizmetleri bu çocuklar açısından yetersiz kalmakta ve normal eğitim ortamlarından faydalanamamaktadırlar. Birçok farklı nedenlerle genel eğitim hizmetlerinde eğitim alamayan ve yaşlarına göre önemli düzeyde farklılıkları olan bu çocuklara özel gereksinimi olan çocuklar denir (Aksoy, 2016).

Özel gereksinimli çocuklar, beden, zihin ve sosyal, duygusal özelliklerinde birçok sebeple meydana gelen zedelenme, sapma ve yetersizlikten kaynaklanan engel durumlarından dolayı normal gelişim gösteren çocuklar için düzenlenen eğitim hizmetlerinden yeteri kadar faydalanamamaktadırlar. Bu çocukların eğitimi için, özel olarak eğitilen personel, geliştirilmiş eğitim programları ve onların engel ve özelliklerine uygun bir eğitim ortamında gerçekleştirilen çalışmalar yapılmaktadır(Özgür, 2015).

Çocuk doğumuyla birlikte ağır yetersizlikler hemen fark edilir. Fakat hafif düzeyde seyreden yetersizlikler veya gelişimsel yetersizlikler daha sonradan fark edilir. Örneğin öğrenme yetersizliklerin büyük bir oranı, okul dönemlerinde; otizm spektrum bozukluk 2-3 yaşlarında, hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olanlara okul öncesi dönemde veya okul zamanlarında tanı konulur (Aksoy, 2016).

Özel gereksinimli çocukların eğitim ve tedavisinin olumlu ve hızlı olabilmesi açısından erken tanı, önemli bir rol oynayan faktördür. Yetersizlik durumları erken fark edildiğinde çocuğun zaman kaybetmeden özel eğitim, tıbbi tedavi ve ilgili hizmetlerden yararlanması sağlanır. Gerekli önlemler geç kalınmadan

alındığı zaman yetersizliklerin önemli bir kısmı giderilebilir ya da hafifletilebilir. Bazı becerilerin kazanılması yaşla doğrudan ilişkilidir. Örneğin üç yaşlarında konuşma ile ilgili bir problemi olan çocuk, konuşma eğitimine olumlu tepki verirken beş yaştan büyük çocuklarda gelişme daha yavaş seyreder. Kas ve hareketlere dayanan beceriler de erken evrede daha hızlı kazanılır. Erken eğitimle özel gereksinimli çocuklara hem kalıcı davranışlar kazandırılmaktadır hem de olumsuz davranışların ortadan kaldırılması kolaylaşmaktadır. Yetersizliği önleyen ya da hafifleten faktörlerden biri de çevrenin engel durumuna uygun bir şekilde düzenlenmesidir. Yaşanılan ortamdaki fiziksel koşullar, bireyin yetersizliğine uygun şekilde oluşturuluyorsa bireyin daha rahat bir yaşamı olur(Özbey, 2009).

Toplumsal ve sosyal kabul tüm insanların hayatında önemli olan bir durumdur. Gündelik hayatta birçok davranış, toplumsal ve sosyal kabul görmek için biçimlendirilir ve yeniden gözden geçirilir. Kişilerin yetersizliği olan bireylere karşı gösterdikleri tutumlar; özel gereksinimli bireylerin hayat kalitesini ve yararlanacağı hizmetlerin kalitesi gibi birçok değişken üzerinde etkili olur. Yaşamları boyunca birçok insanla etkileşime giren özel gereksinimli bireylerin, bu etkileşim sürecinde yaşadıkları, deneyimledikleri ve hissettikleri; onların toplumla etkileşimini yoğun bir şekilde biçimlendirmektedir. Bu biçimlendirme yetersizliği olan bireyde olduğu gibi ebeveynlerinin de üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenlerle yakın çevre dışında kalan bireylerin de yetersizlikleri bulunan bireylere karşı olan tutumları önem taşımaktadır. Yetersizliği olan kişilere karşı olan tutumlar, bu bireylerin eğitim ve iş yaşamında, sosyal ortamlarında ve destek hizmetlerinde nelerle karşı karşıya geleceklerini belirleyecek kadar önemlidir. Bu nedenle yetersizliği olan çocuklarla çalışan uzmanların, ailelerin ve sivil toplum örgütlerinin toplumun yetersizliği olan bireylere karşı olan tutumlarının olumlu olmasını sağlamada sorumlulukları söz konusudur(Aksoy, 2016).

Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2000)' e göre özel eğitim gerektiren bireyler:

- a. Zihinsel yetersizlik,
- b. İşitme Yetersizliği,

- c. Görme Yetersizliği,
- d. Ortopedik Yetersizlik,
- e. Sinir sisteminin zedelenmesi ile ortaya çıkan yetersizlik,
- f. Dil ve konuşma güçlüğü,
- g. Özel öğrenme güçlüğü,
- h. Birden fazla alanda yetersizlik,
- ı. Duygusal Uyum Güçlüğü,
- i. Süreğen hastalık,
- j. Otizm,
- k. Sosyal uyum güçlüğü,
- l. Dikkat eksikliği ve hiperaktivite,
- m. Üstün veya Özel Yetenek.

Bu araştırmada, katılımcı annelerin çocukları; otizm, zihinsel yetersizlik, özel öğrenme güçlüğü tanı grubundan olduğundan dolayı bu üç grubun literatür taramasına yer verilmiştir.

2.2.2 Otizm

Otizm, toplumsal etkileşim ve iletişimde bozulmanın olduğu; davranış, ilgi ve etkinliklerde sınırlı basmakalıp ve yineleyici örüntünün olduğu, duyu ve davranış sorunları gibi klinik özellikleri olan nörobiyolojik bir sendromdur (Korkmaz, 2010).

Otizm, ilk kez 1943 yılında Amerikalı Psikiyatrist Leo Kanner tarafından tanımlanmıştır. Kanner 11 çocukta görmüş olduğu benzer özellikleri “Erken Çocukluk Otizmi” diye isimlendirdi. Aynı tarihlerde (1944’lerde) Avusturyalı psikiyatrist Hans Asperger de bir grup çocukta gördüğü bazı davranışları tanımlayarak “otistik psikopati” şeklinde isimlendirdi. Asperger, bu tanımlamayı Almanca olarak ve savaş yıllarında yazmış olduğundan dolayı uluslararası alanda çok tanınmamıştır. Daha sonraki yapılan araştırmalarda Asperger ve Kanner’in aynı hastalığı belirttikleri görülmüştür (Özbey, 2009).

Bir iletişim problemi olarak da tanımlanan otizmde, iletişimin ana ögesi olan 'ilişki kurmakta zorlanma' durumu en belirleyici özelliktir. Otizmliler çoğunlukla, gereksinimleri doğrultusunda çevresiyle ilişki kurar. Kendilerine seslenildiği zaman bakmayabilir, kucağa alınmak istediklerinde reddetme davranışı gösterebilir, gereksinimleri olduğunda birilerinin elinden tutarak istediği şeyi işaret eder. Bu şekilde kurulan ilişki, gerçek bir ilişki biçiminden çok, iletişimi istekleri için araç olarak kullanma gibidir. Otizm hafiften ağıra doğru bir seyir izler. Hafif düzeylerde seyir gösteren otizmde iletişime cevap veren çocuklar yer alırken, ağır düzeydeki otizmlilerde iletişimi tamamen reddeden çocuklar yer alır (Kulaksızoğlu, 2003).

Otizm, çocukluğun ilk üç yılı içerisinde, iletişim ve sosyal etkileşimde bozulmanın olması, sınırlı ilgi, takıntılı ve tekrarlayıcı davranışlar, göz temasının çok sınırlı ya da hiç olmaması gibi çeşitli belirtilerle ortaya çıkar. Otizm belirtileri her çocukta farklı düzeyde görülür. Bazı çocuklar hafif düzeyde bazıları ağır düzeyde belirtiler gösterir. Çocukların tanılmasında kullanılan davranış özellikleri de farklılaşabilir. Bazı çocuklarda takıntılı ve tekrarlayıcı davranış örüntüleri daha yoğun görülürken bazı çocuklarda da sosyal ilişkilerde daha çok bozukluk görülür. Semptomlar zamanla değişim gösterebilir. Kaliteli bir eğitimle ve yaş ilerledikçe çoğu davranış değişir ya da söner (Özbey, 2012).

Otizmlilerde, sendorumun ağırlığı; çocukların zeka düzeyleri ve dil problemlerinin derecesiyle yakından ilgilidir. Çocuklarda, semptomların tümü görülmeyebilir ya da aynı anda görülmeyebilir. Ağır otizmde, bulgular şiddetli olduğundan dolayı bu gruba kolay tanı konulur fakat hafif bulguları olan veya atipik grubunda olanlar kolay tanınmayabilir (Korkmaz, 2010).

Genellikle 2-3 yaşına kadar otizm tanısı konulamadığından dolayı erken yaştaki iletişim becerileri, çoğu zaman otizm açısından önemli bir belirti olmaktadır (Ege, 2006).

Otizmde en çok karşılaşılan belirtilerden biri konuşmanın olmaması ve var olan konuşmanın da iletişime yönelik olmamasıdır. Normal gelişim gösteren çocuklardaki konuşma evreleri bu çocuklarda ya çok az görülür ya da görülmez.. Bazı çocukların belli bir döneme kadar konuştuğu sonrasında

konuşmanın kesildiği ve öğrendikleri kelimeleri unuttuğu görülür (Özbey, 2009).

2.2.2.1 DSM-5 Otizm Tanı Kriterleri

Otizm, DSM-5 tanı kriterleri kitabında ‘‘Nörogelişimsel Bozukluklar’’ altında sınıflandırılarak, ‘‘Otizm Kapsamında Bozukluk’’ olarak adlandırılmıştır. DSM-5 tanı kriterleri şu şekildedir:

A . Toplumsal iletişim ve etkileşimde görülen eksiklikler:

1. İlgilerini, duygularını paylaşamama, toplumsal etkileşim başlatamamak veya etkileşime girememek,
2. Sözel ve sözel olmayan tümleşik iletişimde görülen yetersizlik, beden dili ve göz iletişiminde olağandışılık, el-kol hareketlerini anlama veya kullanma yetersizlikleri,
3. Farklı toplumsal ortamlara göre davranışlarını ayarlama güçlüğü, arkadaşlık kurmakta güçlükler, akranlarına ilgi göstermemeye kadar değişebilen aralıkta ilişki kurma, sürdürme ve ilişkileri anlama yetersizlikleri.

B. Aşağıdaki durumlardan en az ikisinin görülmesi:

1. Tekrarlayıcı motor davranışlar, nesne kullanımı veya konuşma,
2. Değişikliklere karşı aşırı bir şekilde sıkıntı yaşama, aynılık konusunda direnç göstermesi,
3. Yoğunluğu ve odağı olağandışı olan aşırı kısıtlı ve değişken olmayan ilgi alanları,
4. Duyusal girdilere az düzeyde ya da çok yüksek tepkiler vermek.(bazı seslere veya dokulara ters tepkiler vermek, nesnelere aşırı koklama veya aşırı dokunma),

C. Belirtiler erken gelişim döneminde başlamalıdır.

D. Belirtiler, toplumsal işle ilgili veya diğer önemli alanlarda klinik açıdan belirgin bozulmaya sebep olmaktadır.

E. Yukarıda adı geçen bozukluklar zihinsel yetersizlik veya genel gelişimsel gecikme ile daha iyi açıklanamaz. Zihinsel yetersizlik ve otizm kapsamında

bozukluklar çoğunlukla bir arada görülür ama eş tanı koyabilmek için toplumsal iletişimin, genel gelişim düzeyinin altında olması gerekir.

2.2.2.2 Otizm Etiyoloji

Otizmin nedenleri henüz tam olarak bilinmemektedir. Öne sürülen sebepler olarak genetik etkenler, genetik yatkınlık, çevresel faktörler, psikolojik ve sosyopsikolojik nedenler sıralanabilir. Son zamanlarda üzerinde durulan görüş, otizme genetik faktörlerin neden olduğu ve araştırmaların bu yönde yoğunlaşması gerektiği şeklindedir. Genetik alandaki araştırmalar hala sürmektedir. Otizme, çevresel faktörlerin de neden olabileceği görüşü mevcuttur. Diğer yandan gebelikte, doğum sırasında ve sonrasında meydana gelen problemlerin de otizme neden olacağı düşünülmektedir. Genetik olarak yatkınlığı bulunan çocukların, doğum esnasında beyne oksijen gitmemesi ve doğum sonrasında geçirilen beyin travmalarının otizme neden olduğu vurgulanmaktadır (Özbey, 2012).

2.2.2.3 Otizmde Tanı ve Tedavi

Otizm, yaşam boyu devam etmekte olan ve kesin bir tedavisi olmayan sendromdur. Otizmde kesin tanı konulması için çoğunlukla 3 yaşın bitmesi beklenmektedir. Erken tanı ile uygun bir eğitim programının başlatılması otizmli çocukların uyum becerileri artırılabilir. Otizmli çocuklarda birçok bilişsel ve davranışsal terapilerin uygulanmasının yanı sıra öğrenme, dil ve konuşma problemleri için de tedaviler uygulanır. Farmakolojik tedavi ise otizmin temel belirtilerinde belirgin değişmeye yol açmasa da otizmli çocuklarda görülen aşırı hareketlilik, öfke nöbetleri, kendine zarar veren davranışlar ve saldırganlık, depresyon, uygunsuz korkular, endişe, uyku ve yeme problemleri ve tik gibi durumlar için kullanılmaktadır (Korkmaz, 2010).

2.2.3 Özel Öğrenme Güçlüğü

Öğrenme, yaşam boyu devam etmekte olan ve yalnızca yeni bir beceri edinme veya akademik bir alanda uzmanlaşmayı değil, bunun yanı sıra kişilik gelişimini, duygusal gelişmeyi ve toplumsal etkileşimi de kapsayan çok yönlü bir süreçtir. Bu süreçte ortaya çıkan problemler bireyin tüm yaşantısını etkileyebilmektedir. Dolayısıyla öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda sadece

akademik olarak başarısızlık görülmez, yaşamın tüm alanları bu problemden etkilenir (Soysal ve diğ, 2001).

Özel öğrenme güçlüğü, normal ya da normalin üstünde zeka düzeyine sahip olan çocukların okuma ve yazma, dinleme, sözel anlatma, matematik gibi becerilerinden birinde ya da daha fazlasında bozukluk olmasıdır. Öğrenme güçlüğü için farklı kavramlar kullanılmaktadır. Örneğin; özel öğrenme güçlüğü, özel/özellik öğrenme bozukluğu, okuma güçlüğü, okuma geriliği en çok kullanılan kavramlardır (Özbey, 2009).

Öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklarda görsel, işitsel algılamamanın gelişmediği ya da algılamamanın bütünleştirilmesinde veya psikomotor özellikli anlatım becerilerinde sorun yaşandığı görülmektedir(Özgür, 2015). Özellik öğrenme bozukluğu tanısı almış olan çocukların büyük bir kısmı, dil ile ilgili problem yaşar. Dolayısıyla bu çocuklar erken gelişim dönemlerinde gecikmiş dil tanısı almış durumda olabilmektedirler. Dil problemleri, öğrenme bozukluğu tanısı alanların önemli bir kısmında karşılaşılmaktadır (Ege, 2006).

Öğrenme güçlüğü bulunan bireylerde, kavrama ve anlamada sınırlılıklar, kavram gelişimi, soyut düşünme, bellekte tutma, problem çözme ve sembolleştirme ile ilgili sorunlar görülmektedir. Somut kavramları algılamakta problem yaşamazlar fakat soyut kavramları algılamakta çoğunlukla sorun yaşarlar. Sözcük dağarcığında yetersizlikler, telaffuz problemleri, temel sözcükleri karıştırma veya harf-ses ilişkisini öğrenmede güçlük, sebep sonuç ilişkisi kurmakta zorlanma ve sözel hafıza becerilerinde problemler yaşayabilmektedirler(Solmaz, 2016).

Öğrenme güçlüğü; disleksi (okuma güçlüğü), disgrafi (yazma güçlüğü), diskalkuli (matematik güçlüğü) şeklinde görülmektedir(Yıldırım-Doğru, 2013).

Yıldırım-Doğru(2013)'e göre öğrenme güçlüğü'nün çeşitleri ve özellikleri şu şekildedir:

- Okuma Güçlüğü (Disleksi): Bu gruptaki öğrenme bozukluğu gösteren çocuklar okuma hızı ve niteliği bakımından yaşlarına göre gerilik gösterir, sürekli hatalar yapar, hatalı okur, harf ve ses uyumu gelişmemiştir, kelimeleri heceleme veya harflerine ayırmada güçlük yaşar. Sınıf seviyesinde bir parçayı okuduğunda anlamakta zorlanabilir.

- Yazma Güçlüğü (Disgrafi): Bu gruptaki çocuklar yazmada problem yaşarlar, yavaş yazarlar, el yazıları okunaksızdır, yazarken çoğunlukla hatalar yapar, bazı harf, sayıları, kelimeleri ters yazar, karıştırır, dikte çalışmalarında zorlanır.
- Matematik Güçlüğü (Diskalkuli): Bu gruptaki çocuklar, çoğunlukla aritmetikte, sayı kavramını anlamakta, aritmetikle ilgili sembolleri öğrenmede güçlük yaşar, dört işlemi yavaş yaparlar, işlem yaparken parmakla saymayı kullanırlar.

2.2.3.1 DSM- 5 Öğrenme Güçlüğü Tanı Kriterleri

Öğrenme güçlüğü, DSM-5 tanı kriterleri kitabında “Nörogelişimsel Bozukluklar” kapsamında ele alınarak “Özgül Öğrenme Bozukluğu” olarak adlandırılmıştır. DSM-5 özgül öğrenme bozukluğu tanı kriterleri şu şekildedir:

A. Gerekli girişimlerde bulunulmasına rağmen öğrenme ve okul becerilerinde en az 6 aydır sürmekte olan güçlük yaşanmasıdır. Aşağıdaki belirtilerin en az birinin olması gerekir:

1. Kelimelerin yanlış veya yavaş okunması,
2. Okuduğunu anlamada zorlanma,
3. Yazmada zorlanmak (Harf ekleme –çıkarma veya harflerin yerlerini değiştirme),
4. Yazılı anlatımda zorlanmak,
5. Sayı algılama ve hesaplamakta zorlanmak (sayı ilişkilerini anlamakta güçlük, parmak hesabı yapmak),
6. Sayısal akıl yürütmekte zorlanmak, matematikle alakalı kavram ve işlemlerde zorluk yaşamak,

B. Etkilenen okul becerileri , geçerli ölçümlerle ve kapsamlı klinik değerlendirme ile doğrulandığı üzere bireyin kronolojik yaşına göre önemli düzeyde geridedir. 17 yaş ve üstünde olan bireylerde geçerli değerlendirmeler yerine işlevselliği bozan belgeli öğrenme güçlükleri öyküsü kullanılabilir.

C. Öğrenme problemleri okul zamanlarında başlar fakat etkilenen okul becerileriyle ilgili gerekler, bireyin sınırlı yeterliğini aşmadıkça tam olarak anlaşılabilir.

D. Öğrenme güçlükleri, zihinsel yetersizlik, düzeltilmemiş görme veya duyma keskinliği, başka ruhsal-sinirsel bozukluklarla, okulda kullanılan dili tam bilmemeyle veya eğitsel yönergelerin eksikliğiyle daha iyi açıklanamaz.

2.2.3.2 DSM-5 Öğrenme Güçlüğü Ağırlık Düzeyi:

Ağır Olmayan:

Bir veya iki eğitsel alandaki öğrenme becerilerinde bazı güçlükler mevcuttur. Özellikle okul zamanlarında yeterli destek verilirse kişi işlevselliğini koruyabilir.

Orta düzey:

Bir veya iki alandaki öğrenme becerilerinde belirgin bir şekilde güçlükler mevcuttur. Okul zamanlarında yoğun ve özel eğitim ara vermeleri olmadan kişi yeterlik sağlamayabilir.

Ağır düzey:

Bir veya iki eğitsel alandaki öğrenme becerilerinde ağır düzeyde güçlükler görülür. Bu yüzden okul dönemlerinin çoğunda, devamlı bir şekilde bireyselleştirilmiş özel eğitim görmesi gerekir. Destek verilmesi halinde bile kişi, tüm etkinliklerini etkin bir şekilde tamamlayamayabilir.

2.2.3.3 Öğrenme Güçlüğü'nün Etiyolojisi

Öğrenme bozukluklarının neden olan faktörler henüz tam olarak belirlenememesine karşın çok sayıda araştırma bazı etkenlerden söz etmektedir. Çocuğun öğrenmesine ket vuran birtakım etmenler belirlenmiştir. Bunlar; kalıtsal, çevresel ve biyokimyasal etmenlerdir (Özgür, 2015).

Özbey(2009)'e göre öğrenme güçlüğü nedenleri şu şekildedir:

- a. Doğum öncesi faktörler: Kan uyuşmazlığı, annenin yetersiz beslenmesi, bilinçsiz ilaç tüketimi, alkol tüketimi, annenin hamilelikte yaşadığı hastalıklar,
- b. Doğum esnasında bebeğin beyninin yeteri kadar oksijen alamaması ya da doğum gereçlerinin neden olduğu hasarlar,
- c. Hafif düzeyde beyin hasarı, tümörler, ateşli hastalıklar, çarpmalar,

d.Genetik yatkınlık,

e.Nörolojik fonksiyonlardaki çeşitli bozukluklar.

2.2.3.4 Öğrenme Güçlüğü Tanı ve Tedavi

Özgür(2015)'e göre öğrenme güçlüğünde kullanılan eğitim yaklaşımları şu şekildedir:

a. Doğrudan Eğitim: Yapılandırılmış, eğitim stratejileri planlanmış, eğitim aşamaları oluşturulmuş bir yaklaşımdır.

b. Bilmeye ve Kavramaya İlişkin Eğitim: Eğitim sürecinde cevap verme, tekrarlama, hatırlama ve bilgiyi transfer etme üzerinde çalışılır.

c. Çok Duyuya Dayalı Yaklaşım: Bu yöntem ile; görme, işitme, dokunma ve hareket etme yoluyla ilgi çekici öğrenme gerçekleştirilmeye çalışılır. Ödevlerin çok sayıda tekrarı, yüksek sesli okuma, harfleri kopyalama üzerinde durulur.

d. Çalışma Becerilerinin Eğitimi: Bu yaklaşımda çocuğun işleri nasıl öğreneceğini; planlamayı, değerlendirmeyi nasıl yapacağına dair projeler, raporlar ve ödevler hazırlama yer alır. Çocuğa gerekli kağıt kalem gibi materyallerin taşıma ve kullanımı öğretilmektedir.

e. Sosyal Becerilerin Eğitimi: Çocuğa, akranlarıyla ve yetişkinlerle çeşitli ortamlarda nasıl iletişim kurabileceğine dair yardımcı olunur. Bu eğitim sürecinde, çocuğun sosyal ortamlarda arkadaş ilişkilerini kurup geliştirmesi, konuşmayla ilgili beceriler edinmesi ve öğrenmede ihtiyaç duyduğu becerilerin geliştirilmesi gibi etkinlikler yaptırılır.

2.2.4 Zihinsel Yetersizlik

Zihinsel Yetersizlik, “18 yaşından önce ortaya çıkan zihinsel işlevler ile kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde anlamlı sınırlılıklar görülen yetersizlik durumudur” (MEB, 2000).

Zihinsel yetersizlik durumunda, çevreyle uyum ilişkilerinde, diğer insanlarla etkileşimde, motor becerilerde, yeni bilgi ve beceriler edinmede yetersizlikler yaşanır. Öğrenme geç olur ve öğrenilen bilgiler çabuk unutulur. Oturma, emekleme ve yürüme davranışlarını akranlarına göre geç gelişir. Zihinsel yetersizlik düzeyleri çok ağırdan hafife doğru değişebilir. Bazı çocuklar tüm

yaşam süresince yatağa bağımlı bir durumda olabilirken bazı çocuklar da özel ilgi ve eğitimle akranlarına yetişebilir. Zihinsel yetersizlik, özel gereksinimli çocuklar arasında en yaygın olan gruptur (Özbey, 2009).

Zihinsel yetersizlikleri olan bireylerin büyük oranında (en az %50'sinde) zihinsel yetersizlik ile birlikte dil ve konuşma problemleri de görülür. Dil, bir zihinsel beceri olduğu için zihinsel yetersizlik, bireyin dil becerilerini de kısıtlar. Zihinsel becerilerde temel olan dikkat, algılama-ayrıt etme, bellek, bilgiyi organize etme gibi becerilerde olan eksiklikler dilin de öğrenilmesini zorlaştırabilmektedir(Ege, 2006).

2.2.4.1 DSM-5 Zihinsel Yetersizlik Tanı Kriterleri:

Zihinsel yetersizlik, DSM-5 Tanı kriterleri kitabında “Nörogelişimsel Bozukluklar” başlığında ele alınarak “Anlıksal (Entellektüel) Yetersizlik” olarak adlandırılmıştır. Tanı için aşağıdaki 3 maddenin karşılanması gerekmektedir:

- a. Klinik değerlendirme ve geçerli zeka ölçüleriyle onaylanan akıl yürütme, problem çözebilme, yargılama, tasarlama, okulda ve deneyimlerden öğrenme gibi anlıksal fonksiyonlarda yetersizlikler olması,
- b. Kişisel bağımsızlık ve toplumsal sorumluluk için gelişimsel ve toplumsal-kültürel ölçüleri karşılayamama ile sonuçlanan, uyum işlevselliğinde yetersizlikler görülmesi ve sürekli bir destek verilmediği takdirde bu uyumsal yetersizliklerin ev, okul, iş ve toplum gibi farklı çevrelerde yaşamın bir veya daha çok etkinliğinde işlevselliği azaltması,
- c. Anlıksal ve uyumsal yetersizliklerin gelişimsel evre sırasında başlaması.

2.2.4.2 DSM-5 Zihinsel Yetersizlik Ağırlık Düzeyleri:

Ağır olmayan, Orta derece, Ağır ve Çok Ağır şeklindedir:

Ağır Olmayan

Okul öncesi çocuklarda belirgin kavramsal ayrımlar olmayabilir. Okul çocuklarında ve yetişkinlerde akademik becerilerde güçlükler vardır. Erişkinlerde; soyut düşünme, yerine getirme işlevi, yakın bellek ve okulda öğrenilen becerilerin işlevsel kullanımı bozuktur. Ayrıca bu bireylerin, iletişim becerileri yaş düzeyine göre beklenen olgunlukta değildir. Toplumsal yargılama

güçlüğü yaşar. Öz bakım becerilerinde yaşına uygun işlevsellik gösterebilir fakat karmaşık günlük yaşamsal görevler için desteğe ihtiyaç duyabilir.

Orta Derece

Bütün gelişimi süresince, kavramsal becerileri belirgin bir şekilde akranlarından geri düzeyde seyrederek. Okul öncesi çocuklarda dil ve okulöncesi beceriler yavaş gelişir. Okul çocuklarında, okul yılları boyunca akademik becerilerde bir yavaşlık görülür. Erişkinlerin okul becerileri ilköğretim düzeyindedir ve bu becerilerin kullanımında desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Toplumsal ve iletişimsel davranışları yaşlılarından belirgin farklılıklar gösterir Toplumsal yargılama ve karar verme yetileri kısıtlıdır. Beslenme ve öz bakım gereksinimlerini karşılayabilir ama bu alanlarda bağımsızlık kazanması için çok uzun süre eğitim verilmesi gerekir.

Ağır

Bireyin, kavramsal becerileri kısıtlıdır; yazılı dili, sayılar, para , zaman, gibi kavramları çok az anlar. Sözcük dağarcığı ve dilbilgisi bakımından konuşma dili oldukça kısıtlıdır. Konuşma tek kelimelerden veya deyişlerden oluşabilir. Dili, yorum yapmaktan daha çok toplumsal iletişim için kullanır. Beslenme, öz bakım gibi becerilerinde desteğe gereksinim duyar. Her zaman denetim altında bulunması gerekmektedir.

Çok Ağır

İstek ve duygularını büyük ölçüde sözel olmayan iletişimle dışarı vurur. Aynı anda görülen devinsel ve duyuşsal bozukluklar birçok toplumsal etkinliği engelleyebilir. Günlük bakım, sağlık ve güvenlik alanlarında bu etkinliklerin bir kısmına kendisi de katılabiliyor olsa da tüm yönleriyle başkalarına bağımlıdır. Ağır bedensel engeli olmayanlar evde yemek masası hazırlamak gibi günlük işlere yardımcı olabilirler.

2.2.4.3 Zihinsel Yetersizliğin Etiyolojisi

Özbey (2009)'e göre zihinsel yetersizliğe yol açan faktörler şu şekildedir:

- Kalıtsal faktörler,
- Metabolizma bozukluğu (fenilketonüri gibi), kromozom bozuklukları (down sendromu gibi) ve gen bozuklukları,

- Hamilelik sürecinde annenin geçirdiği enfeksiyon hastalıkları (kızamıkçık, toksoplazma gibi) ve radyasyona maruz kalma,
- Annenin hamilelikte zehirlenmesi, yeteri kadar beslenmemesi, bebeğin oksijensiz kalması,
- Akrafa evlilikleri, bebeğin anne karnında geçirdiği enfeksiyon hastalıkları, çocuk ve anne arasındaki kan uyumsuzluğu,
- Erken ve geç doğum, kordon dolanması gibi durumlar,
- Bebeğin düşürülmesi, doğum aletlerinden kaynaklanan sorunlar, doğumun hijyensiz ortamlarda gerçekleşmesi
- Boğmaca, kızamık gibi hastalıkların uygun şekilde tedavi edilmemesi,
- Beyin iltihabı, menenjit gibi, merkezi sinir sistemi enfeksiyonları, havale geçirme, ağır sarılık, tiroit hormonu eksikliği,
- Bebeğin yeterli ve dengeli bir şekilde beslenmemesi, iyot eksikliği,
- Uyarıcı eksikliği, ilgisizlik gibi çevresel faktörler.

2.2.4.4 Zihinsel Yetersizlik Tanı ve Tedavi

İlgili uzmanlar tarafından bütün yönleriyle değerlendirilerek ve çeşitli uygun testler kullanılarak tanı konulur. Teşhisin doğruluğu veya yanlışlığı sürekli incelemelerle kontrol edilmelidir. Zihinsel yetersizliği olanlar, toplum içinde yapabilecekleri, kendilerine sosyal ve ekonomik olarak bağımsızlık sağlayacak birçok şeyleri öğrenebilir. Bunun gerçekleştirilmesi için tek yol eğitimidir(Özgür, 2015).

2.2.5 Özel Gereksinimli Çocuk Aileleri

Doğacak her çocuk, ebeveynleri tarafından heyecan ve kaygıyla beklenmekte, bu süreç boyunca ailede doğacak çocuğa dair birçok beklenti oluşmaktadır. Aileye katılan çocuğun özel gereksinimli olması, ailenin beklentilerinin farklılaşmasına, yoğun kaygı ve stres yaşanmasına yol açabilmektedir(Sivrikaya ve Çifci-Tekinarslan, 2013).

Aileler, farklı özellikleri bulunan çocukları olduğunu öğrendiklerinde yaşadıkları duygular çok karmaşıktır ve aile bireylerinin yaşamları, duyguları, düşünce ve davranışları bu durumdan olumsuz olarak etkilenmektedir. Ailelerin yaşadıkları ilk tepkisel durum şoktur. Sonrasında; inkar, aşırı üzüntü,

depresyon, karşıt duygular yaşama, suçluluk, kırgınlık, utanma-sıkılma, uzlaşma, uyum ve kabul aşamaları yaşanmaktadır (Özgür, 2015).

Özel gereksinimli çocuk ailelerinin bu süreçte yaşadıkları, benzerlikler ya da farklılıklar gösterebilir. Ailelerin tepkilerini etkileyen faktörler Yıldırım-Doğru(2013)'e göre şu şekildedir:

- Ailelerin problemlerle baş etme kapasiteleri,
- Engel türü ve derecesi, çocuğun cinsiyeti,
- Eşlerin birbirlerine karşı yakınlıkları ve destek olma durumları,
- Ailenin kültürel yapısı ve büyüklüğü ,
- Ebeveynlerin kişilik özellikleri,
- Eşlerin evlilik uyumları,
- Dini inanış,
- Yakın çevre ve toplumun özellikleri,
- Aile üyelerinin ekonomik düzeyi,
- Doktorların davranışı.

Çocuğun durumuna uyum sağlama süreci, ailenin yapı ve işlevselliğini yeniden yapılandırmasına bağlıdır. Bu süreç hangi özelliklere sahip olursa olsun her aile için zorlayıcı ve yıpratıcıdır (Aksoy, 2016).

Özel gereksinimli çocuk ailelerinin yaşamı, çoğunlukla çocuklarının gereksinimleri doğrultusunda devam etmektedir. Ebeveynler toplumsal hayatlarında çocuklarının tanı grubuna ve derecesine göre birçok problemle karşı karşıya kalırlar. Bu durum onların toplumdan uzaklaşarak yalnızlaşmalarına sebep olabilmektedir. Ailenin yakın çevresindeki bireylerin davranış ve tutumlarının da bu durumda etkileri bulunmaktadır. Etraftakilerin yaklaşımları ailelerin içinde buldukları bu sürece karşı bakış açılarını büyük ölçüde etkiler(Çay, 2016).

Özel gereksinimli çocukların bakım ihtiyaçları, eğitimi, çocukların şimdi ve gelecekteki durumlarının nasıl olacağına dair belirsizlik, artan ekonomik ihtiyaçlar, engel durumuna yönelik toplumsal tutum ve yargılar gibi durumlar, özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin stres yaşamalarına neden olan faktörlerdir(Oğultürk, 2012).

Aileler, çocuğun engel durumunu çevresindekilere açıklamakta da birçok duygusal problem yaşayabilmekte ve bu durumu yakın çevrelerinden saklama yoluna gidebilmektedirler (Özşenol ve diğ.,2003).

Ebeveynler, stres faktörleriyle başa çıkmada başarılı olamazsa; stres, birçok duygusal ya da fiziksel problemlere sebep olabilmektedir (Çay, 2016).

Özel gereksinimli çocuk ailelerinde, çocuğun bakımı, eğitimi, tedavisi, tedavi için gereken özel bilgi, çocuğa sosyal beceriler kazandırma, iletişim güçlükleri, çocuğun kabul edilme sürecinin uzaması gibi faktörlerden dolayı ebeveynler sorunlar yaşayarak aile dışı bir desteğe ve bir uzamana gereksinim duyabilmektedirler. Çocuğun günlük bakımının, eğitiminin ve tedavisinin giderlerinden oluşan ekonomik güçlükler de ailede problemler oluşturmaktadır. Çocuğun tedavi ve rehabilitasyonu ile annelerin daha çok ilgili olduğu ailelerde, babaların da dahil edilmesi, özel gereksinimli çocukla ilgili sorunların ve sorumlulukların eşit dağıtılması konusunda tüm aile üyelerini kapsayacak biçimde danışmanlık hizmetinin verilmesi gerekmektedir (Özşenol ve diğ. 2003).

Bu bakımdan ailelerin bu uzun süreçte destek alması önemlidir. Aileler, ilgili uzmanlardan profesyonel destek alabileceği gibi bazen de aile birliğindeki diğer üyeler ya da akrabalar veya çevredekiler tarafından da desteklenebilir. Bu destek mekanizmaları sayesinde ebeveynler, güçlüklerle daha iyi başa çıkabilir, kendilerine, birbirlerine ve diğer çocuklarına daha fazla zaman ayırabilir ve stres düzeyleri de azalabilmektedir (Canarşlan ve Ahmetoğlu, 2015).

Özel gereksinimli çocukların normal çocuklar gibi ihtiyaç ve beklentileri vardır. Bu gereksinimleri karşılayacak en önemli kurum aileleridir. Ailelerin çocuklarına karşı olumlu tutum sergileyebilmeleri için gerekli olan eğitimi alması gerekir. Bundan dolayı tıbbi kurumlara ve özel eğitim merkezlerine önemli görevler düşmektedir (Gülşen ve Özer, 2009).

Ailelerin çocuklarının gelişimlerdeki sorumlulukları kabul etmeleri, istenen amaçlara ulaşabilmek için sabırlı olmaları ve okulda verilen eğitime yardımcı olmaları gerekmektedir. Bu nedenle özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin

bilinçlenmelerini ve çocuklarının eğitimine katılmalarını sağlamak gerekmektedir(Özgür, 2015).

2.3 Evlilik

Sosyal bir varlık olan insanın önemli gereksinimlerinden öncelikli olanı, diğer insanlarla birlikte yaşamını devam ettirmektir. İnsanlar, tek yaşamaya değil, bir topluluk içinde başka bireylerle ilişki içinde olmaya gereksinim duyarlar. İnsanların, başka bireylerle ilişki kurma gereksinimleriyle birlikte karşı cinsle de ilişkide olma gereksinimleri bulunmaktadır. Karşı cinsle oluşturulan birlikteliğin toplum açısından daha onaylanır bir duruma gelmesi için, evlilik kurumu ile onaylatılmaktadır. Bireyler, yaşamlarını yalnız devam ettirmemek, çocuk sahibi olmak, cinsel ihtiyaçlarını karşılamak gibi çok çeşitli nedenlerle evlenirler. Farklı nedenlerle kurulsada evlilik kurumu, çeşitli değişimler geçirerek günümüze kadar önemini korumuştur (Doğan, 2010).

Evlilik, bireylerin yaşamlarında aldıkları önemli kararlardan biri olmakla beraber toplumun temel yapılarından biri olan aile kurumunu meydana getiren en önemli adımdır. Evlilik kavramı, toplum içerisinde ve akademik çevrede önem verilen ve üzerinde durulan bir kavram olma özelliğini, her dönemde sürdürmektedir (Kublay ve Oktan, 2015).

Evlilik, karşı cinsten iki bireyin hayatı birlikte yaşamak, paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek gibi amaçlarla yaptıkları bir sözleşmedir. Evlilik, kurumlaşmış bir yol ve ilişkiler sistemidir. Bir kadın ve erkeği, ‘‘karı-koca’’ rolleriyle birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan, toplumsal yönden devletin kontrol hak ve yetkisi olan yasal bir ilişki şeklidir. Evlilik kurumunda eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri, yasaların yanı sıra toplumsal kurallar, inançlar ve geleneklerle de belirlenmiştir (Özgüven, 2014).

Evlilik; tutum, davranış, ilgi gibi birbirinden farklı kişilik yapılanmalarına ve birbirlerine göre değişik sosyokültürel değerleri bulunan ailelere sahip olan iki bireyin bir araya gelerek ‘‘çift’’ oluşturduğu bir ilişki örüntüsüdür. Bireylerin doğuştan getirdikleri veya sonradan çevreden

edindikleri özellikleriyle birbirleriyle uyum içinde sürdürdükleri bir kurumdur(Küçükçelik, 2015).

Evlilik, biyolojik, psikolojik ve sosyal beklentilerin ortaya koyulup karşılıklı duygu ve düşünce iletimi olan kişisel ve özel bir ilişki şeklindedir. Birbirlerinden farklı ilgi, gereksinim ve istekleri olan iki bireyin beraberliğini içeren bu sistem, bireyin gelişmesi ve kendini gerçekleştirmesinde etkili, toplumsal kural ve yasalarla biçimlendirilmiş özel bir birlikteliktir(Kalkan, 2002).

Bir kadın ve erkeğin hayatlarını paylaşmaları, karşılıklı olarak gereksinimlerini giderebilmeleri, birbirlerinin gelişimine ve olgunlaşma süreçlerine katkı sağlayabilmeleri, evlilik ve aile yaşantısının temelini oluşturmaktadır (Kahraman, 2011).

Evlilik, insan hayatında önemli olan kişilerarası ilişkilerden biri olarak görülür. Evlilik ilişkisi, insanların bazıları için doyum ve mutluluk sağlamak için önemli bir kaynak olabilirken bazı insanlar içinse birçok olumsuzluğu meydana getiren bir olgu haline gelebilmektedir. Günlük yaşamda, eşlerin bütüncül bir uyum içinde olabilmeleri için, evlilik yaşantıları sürecinde birçok alanlarda karşılıklı uyum içerisinde olmaları gerekir. Bu bağlamda, evlilik; sosyal bir kavram olmakla birlikte, çiftlerin kişisel özellikleri, aile yapıları, doğuştan var olan ve sonradan edindikleri özellikleriyle ve birbirlerine karşı olan ilişki biçimleriyle beraber hem kendi özerkliklerini ortaya koydukları hem de bir bütünü oluşturdukları bir ilişki biçimidir (Küçükçelik, 2015).

Evliliğin nedenleri ve gerekleri düşünüldüğü zaman, evlilik ilişkisiyle birlikte bireylerin; biyolojik, sosyal ve psikolojik güdülerini doymayı amaçladığı görülmektedir. Kadın ve erkek birlikteliğinin temelinde bu gereksinimlerin karşılanması ve doyurulması vardır(Özgüven, 2014). Özgüven(2014)'e göre bu gereksinimler şu şekildedir:

Biyolojik Gereksinim:

Evliliğin en önemli fonksiyonlarından birisi biyolojik bir ihtiyaç olan cinsel güdülerin doyurulmasıdır. Cinsel doyum, evlilik ilişkisinin temel koşuludur ve eşlerin bu açıdan uyum içinde olmaları, birbirlerinin cinsel istek ve beklentilerini karşılamaları, cinsel güdünün doyuma ulaşması gerekir.

Cinselliğin eşlere sunduğu bir olanak da çiftlerin bu şekilde çocuk yapmak, yetiştirmek ve kendi nesillerini meydana getirme gibi gereksinimlerini de karşılayabilmeleridir.

Sosyal Gereksinim:

Çiftler, evlilikle birlikte birtakım sosyal gereksinimlerini de karşılama olanağı bulurlar. Evlilikte sosyal gereksinim olarak, beraber güven içinde olmak ve geleceğe güvenle bakmak, dayanışma içerisinde olduklarını hissetme, toplumda bir yer kazanma gibi destek, korunma ve yaşam ihtiyaçlarını doyurma imkanı bulurlar. Evlilikte karşılanan diğer bir sosyal gereksinimler de ortak bir amacın olması, bireylerin yalnız olmadıklarını bilmesi, hayata daha iyi tutunabilmesi gibi gereksinimlerdir.

Psikolojik Gereksinimler:

Evlilikte psikolojik gereksinimler de karşılanmaktadır. Hem kadınlar hem de erkekler sevmek ve beğenilmek ister. İnsanlar için en önemli ihtiyaçlardan biri olan sevgi, özellikle evlilik ilişkilerinde doyuma ulaşmaktadır. Çiftler kendilerini birbirlerine adamakta, iyi veya kötü yaşantıları paylaşabilmekte, birlikte olma hazzı yaşamaktadırlar. Bu gereksinimlerden doyum sağlama, eşlerin birbirlerine karşı hissettikleri koşulsuz sevgi oranına göre değişmektedir.

Gladding(2011)'e göre aile; biyolojik veya psikolojik bağları bulunan; aralarında duygusal, ekonomik ve tarihsel bir birliktelik olan ve kendilerini aynı evin üyeleri hisseden bireylerden meydana gelen birliktir.

Özgüven (2014)'e göre ailenin temel nitelikleri şu şekildedir:

- ‘Aile evrensel bir nitelik taşır’,
- ‘Aile birliği duygusal bir temele dayanır’,
- ‘Ailenin kişiyi şekillendirme özelliği vardır’,
- ‘Aile biriminin büyüklüğü sınırlıdır’,
- ‘Aile, toplumun çekirdeğini oluşturur’,
- ‘Aile üyelerinin belirli rolleri ve sorumlulukları vardır’,
- ‘Aile, sosyal ve yasal kurallara dayanır’,
- ‘Aile toplumsal kurumlarla etkileşim içindedir’,
- ‘Her aile standart değil özel bir yapıdır’.

Aile içi ilişkilerin temeli, çiftlerin birbiriyle olan ilişkilerinden oluşur. Eşler arasındaki uyumlu ve sıcak ilişki, çocukları ile olan ilişkilerine de yansımakta ve çocuklarına karşı tutarlı, kabul edici, sevecen bir tutum geliştirmelerini sağlamaktadır (Sarıhan, 2007).

Değişen dünya düzeni, eşlerin ilişki biçimlerini, değerlerini, yaşam standartlarını, çalışma koşullarını etkilemekte ve aile üyelerinin sorumluluk ve rollerinde önemli değişikliklere neden olmaktadır. Bireylerin; yakın ve samimi ilişki gereksinimi, karşılıklı sosyal destek sağlama, yaşam doyumu, barınma, güven, gibi birçok önemli gereksinimini giderdiği aile ortamı, bu değişimlerden önemli derecede etkilenmektedir. Ailenin kendini var edebilmesi, öncelikli olarak aralarında güven duygusunun var olduğu, sevgi ve saygı unsurlarıyla donanmış, sağlıklı bir iletişim içerisinde olan, problem çözme yetenekleri gelişmiş olan karı-koca ilişkilerine bağlıdır (Doğan, 2010).

Aile üyeleri sürekli bir etkileşim içerisinde ve karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler. Aile üyelerinde veya aileyi meydana getiren koşullarda bir değişiklik ya da hareketlilik olduğunda ailenin diğer üyeleri bu durumdan etkilenir. Dolayısıyla ailenin iyi oluşu ve işlevselliği, tüm üyelerinden etkilenir (Gladding, 2011).

Günümüzde, tüm toplumlarda sosyal, ekonomik ve kültürel olarak hızlı değişimler meydana gelmesinin bir yansıması olarak evlilik ilişkileri de değişmekte, daha karmaşık bir hale gelmekte, evlilikte görülen problemler geçmişe oranla çeşitlenmekte ve çiftler arasındaki uyum problemleri artmaktadır. Evlilik ilişkilerinde problem yaşayan eşler, yaşadıklarına veya evliliklerine ilişkin olumsuz değerlendirmelere yönelmektedirler. Bu olumsuz değerlendirmeler de etkili olmayan problem çözme davranışlarıyla çok daha fazla olumsuz davranışa neden olan öfkeyi, kaygıyı ve şikayeti de artırmaktadır. Çiftler arasında var olan uyumsuzluklar, sadece o evliliğin bitmesinde etkili rol oynamakla kalmamakta, bununla birlikte sosyal bir problem olarak tüm toplumu ilgilendirmektedir (Küçükçelik, 2015).

Tüm yaşam süresince beraber yaşamanın amaçlandığı evlilik ilişkisinde, ilişkilerin uyumlu, dengeli, düzenli olması evlilik kararının başlangıçta doğru verilmesiyle yakından ilgilidir. Evlilik kararı, insan hayatının üçte ikisinden

daha fazlasını ve tüm geleceği etkileyebilecek düzeyde önemli bir karardır. Evlilik kararı, bireyden topluma varan geniş bir alanı, evlenen çiftleri, iki tarafın yakınlarını ve bu evlilikten doğacak olan çocukları etkiler (Özgüven, 2014).

2.3.1 Evlilik uyumu

Sosyal bir varlık olan insanın en önemli özelliklerinden biri uyum sağlama özelliğidir. Bireyler, kendileriyle ve çevreleriyle uyumlu olabildiği ve bu uyumu devam ettirebildiği derecede mutlu, huzurlu ve sağlıklı olurlar. Sosyal hayatın bir yönü olan evlilik ilişkileri de kişilerin uyumlu olmasını gerektiren bir beraberliktir. Evlilik ilişkilerindeki uyum faktörü, evli bir bireyin psikolojik iyilik hali için sahip olması gereken, hem eşlerin hem de diğer aile üyelerinin psikolojik ve fiziksel sağlıklarının temelini oluşturan, ilişkide sağlanması önemli olan bir etmendir (Küçükçelik, 2015).

Evlilik yaşantısı, birlik ve beraberliği, sosyal rol ve sorumlulukları kabullenme, olumlu çift ilişkilerinin yarattığı doyum, kişisel girişimcilik ve yaratıcılığı desteklemeyi kapsar. Bu yönlerden birbirini tamamlayan çiftlerin oluşturdukları evlilikler, toplumsal gelişim ve olgunlaşmanın da yapı taşlarını oluşturur(Gülsün ve diğ. 2009).

Evlilik ilişkilerini tanımlamaya yönelik birçok kavram kullanılmaktadır. Evlilik uyumu, evlilik doyum, mutluluğu bu kavramlardandır. Evlilik kalitesi bu terimleri kapsayan genel bir kavramdır. Evlilik ilişkilerinin niteliğinin değerlendirilmesinde uyumun daha önemli olduğu düşünülmektedir. Evlilik ile ilgili yapılan çalışmalarda daha çok uyuma etki eden faktörler incelenmekte ve uyumu artırmaya odaklı yaklaşımların geliştirilmesi ön planda olmaktadır(Erdoğan, 2007).

Evlilik uyumunun tanımlanması konusunda genel bir fikir birliği yoktur. Evlilik uyumunu, değişkenlerden biri olarak kullanan birçok çalışma olmasına rağmen evlilik uyumu için yeterli bir teori ya da tanım bulunmamaktadır. Evlilik başarısını sayısal bir skorla ölçmek için yapılan ilk girişimin, Hamilton tarafından 1992 yılında yapıldığı düşünülmektedir. Evlilik uyumu ve evlilik başarısı kavramları aynı olmayabilir, ancak evlilik başarısını ölçmek için bu ilk

yaklaşım, evlilik uyumunun bir ölçütü olarak da düşünülmüş olabilir (Spanier, 1972).

Evlilik uyumuna ilişkin ortaya konulabilecek genel bir kavram, iyi seviyede uyumlu evlilikleri nispeten çatışmaların yaşanmadığı, eşlerin önemli konularda birbirleriyle anlaşma içerisinde olduğu, aynı ilgi alanlarından zevk aldıkları ve etkinliklerde birlikte yer aldıkları ve birbirlerine karşı sevgi gösterdikleri evlilikler olarak tanımlamaktadır (Spanier, 1972).

Yalnızca belirli teori veya değişkenlere bağlı bir biçimde açıklanması zor olan evlilik uyumu farklı değişkenlerle ilişkilidir (Soylu ve Kağnıcı, 2015).

Kublay ve Oktan (2015)'e göre evlilik uyumu, evlilik ilişkisinin sağlıklı ve mutlu bir şekilde sürdürülmesini belirten önemli bir kavramlardan biridir.

Demir (2016)'a göre, evlilik uyumu, kadın ve erkeğin ilişkilerini nasıl algıladıklarını, beklentilerini ne derece karşıladığı, duygusal tatmini, cinsel birliktelik gibi kavramları içeren ve birçok değişkeni de kapsayan bir kavramdır.

Haldford ve diğ. (1997)'e göre evlilik uyumu, olumlu bir ilişki şemasının olması; çiftlerin birbirleri ile ilgili olumlu duygu ve düşüncelerinin olması, iletişimin sağlıklı olması, meydana gelen çatışmaların çözülebilmeye yeteneği, ve çiftlerin birlikte aktiviteler yapması ve bunlardan zevk almalarıdır (Akt; Yalçın, 2014).

Uyumlu bir evliliğin önemli koşullarından birisi sağlıklı bir iletişimdir. Çiftlerin aralarındaki iletişim problemleri çözülmeden evliliğin uyumlu olması zordur. Çiftlerin düşüncelerini, isteklerini ve duygularını birbirlerine ifade etmede yetersizlikler görülmesi problemlere neden olurken iletişimin sağlıklı olması ise uyumlu ve dengeli ilişkiler oluşturulmasına ve sürdürülmesine yardım eder. Evlilik ilişkilerindeki iletişim ve çatışma çözme becerileri, çiftler arasındaki ilişkilerdeki yeterliliği, evlilik problemleriyle başa çıkma ve problemleri çözmedeki yeteneği belirtmektedir. Bu becerilerdeki başarı ve gelişim, evlilik ilişkilerinin geliştirilmesini sağlar(Kalkan, 2002).

Evlilik ilişkilerindeki uyum ve bu ilişkiden sağlanan doyum, eşleri ve diğer aile bireylerini etkileyen ve ailedeki çeşitli durumdan etkilenen konulardır(Şardağ, 2010).

Eşler arasında uyum sağlanarak mutluluk elde edilmesi için çiftlerin; iletişim, karar alma, amaç ve değerler, evle ilgili faaliyetlerin sürdürülme biçimi, boş vakitlerin değerlendirilmesi, gelir idaresi, yakın çevre ilişkileri gibi birçok konuda görüş ve çabalarını birleştirmeleri gerekmektedir (Şener, 2002).

Ailede birlik ve beraberliğin oluşturulması için çiftler arasında ekonomik, kültürel ve psikososyal konularda anlaşma ve uyum sağlanması gerekmektedir. Uyumlu bir evlilik ile birlikte başarılı bir aile yaşantısı da oluşacaktır (Demir, 2016).

Literatüre bakıldığında evlilik uyumunun bireylerin genel psikolojik hali ve yaşam doyumları üzerinde de etkisi olduğuna dair görüş ve çalışmalar mevcuttur:

Gülsün ve diğ.(2009)'a göre eşler arasındaki uyum, ilişkide bütün alanları etkileyebilen önemli faktörlerden biridir.

Kalkan(2002)'a göre, evlilik uyumu, tüm aile üyelerinin psikolojik ve fiziksel sağlığını etkileyebilen önemli bir faktördür.

Hünler ve Gençöz (2003)'e göre insan hayatındaki en önemli yaşantılardan biri olan evliliğin niteliği, bireylerin yaşam kalitesiyle çok yakından ilişkilidir.

Ümmet (2017)'in yaptığı çalışmada evlilik uyumunun genel psikolojik sağlık ve yaşam doyumunu arasında aracılık rolü olduğu bulgulanmıştır ve evlilikten doyum alınması, bireylerin mutlu olmasını sağlayan önemli kaynaklardan biri olduğu belirtilmiştir.

Canbulat ve Cihangir-Çankaya (2014)'nın çalışmasına göre evlilik doyumunun, evli bireylerin öznel iyi olma düzeyini etkilediği ve evli bireylerin evlilik doyumunu ile öznel iyi olma düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Uludağlı(2017)' ya göre mutsuz ve çatışmalı evlilik ilişkilerinde, evliliğin olumlu getirileri yok olarak, kişilerin sağlığını olumsuz etkileyen bir rol oynamaktadır.

Kublay ve Oktan(2015)'in çalışmasında evlilik uyumu ile öznel mutluluk arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu bulgulanmıştır.

Bu bağlamda ruh sağlığı alanlarında faaliyet gösteren uzmanların, kişilerin yaşam doyumu ve mutluluklarıyla birlikte evlilik uyum ve doyumunu da birlikte dikkate almalarının önemli olduğu düşünülmektedir(Ümmet, 2017).

Tüm bu araştırmalar dikkate alındığında evlilik ilişkilerindeki uyum, hem ikili ilişkiler için hem de kişisel doyum ve mutluluk için var olması gereken önemli faktörlerden biri olduğu görülmektedir.

Evlilikte meydana gelen birçok kişisel, sosyal ve ekonomik nedenlere bağlı olarak evlilikler sonlanabilmektedir. Evlilikle birlikte yeni roller üstlenen bireylerin bu değişimlere uyum sağlayamamaları, evlilikte psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan bir denge kurulmayışı, iletişim problemleri eşler arasında uyumsuzluklara ve çatışmalara neden olabilmektedir. Birçok çaba ve özverilerle oluşturulan evliliklerin boşanma ile sonlanması istenen bir sonuç değildir. Boşanma oranlarında görülen artış evlilikte problem yaşamakta olan çiftlerin desteğe gereksinimleri olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla çiftlerin aralarında oluşan uyumsuzluk ve çatışmalarla baş edebilme yollarının öğretilmesi, problemlere ilişkin çözüm becerilerinin geliştirilmesi, ilişkinin sürmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunabilir (Kalkan, 2002).

2.3.1.1 Evlilik Uyumunu Etkileyen Faktörler

Evlilikte herhangi bir alanda meydana gelen değişiklikler ya da problemler çift arasındaki etkileşimi de etkileyebilmektedir. Evlilik uzun soluklu bir süreç olduğu için evliliğin her döneminde farklı problemlerle karşılaşmak mümkündür. Çiftler arasında aile sorunlarına yol açan ve evlilik uyumunu etkileyen bir çok bireysel ya da çevresel faktörden söz edilebilir.

Evliliği etkileyen faktörler arasında, evlilikte iletişim ve etkileşim, empatik anlayış, cinsel ilişki sorunları, cinsiyet rolleri ile ilgili uyumsuzluklar, eşlerin kişilik bozuklukları ve zararlı alışkanlıkları, kumar oynamak, eşlerin genel sağlık durumları, gelirdeki değişimler ve işsizlik, çocuk yapamama, geçici ayrılıklar ve birleşme, evlilik dışı ilişkiler, davranışlarda açık ve dürüst olmama, kültürel ve değişim sorunları, çocukların aileden ayrılması, eşlerin yaşlılık dönemi, sosyal ilişkiler ve özel gereksinimli çocuğa sahip olmak gibi durumlar gösterilebilir(Özgüven, 2014).

Kişilerarası ilişkilerde önemli bir yere sahip olan iletişim, evlilik ilişkisinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Evli çiftlerde, evlilik uyumunun artırılması, sağlıklı bir evlilik ilişkisinin oluşması açısından etkili bir iletişime sahip olmanın önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir (Soylu ve Kağnıcı, 2015). Evlilik; iletişim ve etkileşim sistemidir. Çiftlerin; ruhsal, toplumsal ve cinsel beklentilerini ortaya koymaları ve birbirlerine ifade edebilmeleri için karşılıklı etkileşim içinde olmaları gerekmektedir. Evlilikte uyum, tüm faktörlerden önce sağlıklı bir iletişim yoluyla gerçekleştirilir. Sağlıklı ve normal bir iletişimin olmaması çiftler arasındaki problemleri algılayıp kavrayamamaktan ve iletişim bozukluğundan kaynaklanır(Özgüven, 2014). Soylu ve Kağnıcı(2015)'nın yaptığı çalışmada etkili olmayan aile içi iletişim ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Demir ve Durmuş(2015)'un araştırmasında uzun süre evli olan bireyler, evliliklerindeki yaşanan iletişim çatışmaları ile ekonomik problemlerin ilgisizlikten daha önemli sorunlar olduğunu ifade etmişlerdir. Malkoç(2001)'un iletişim şekilleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında evli bireylerin her bir iletişim şekli ile evlilik uyumları arasında ilişki olduğu ve evlilik uyumu yüksek bireylere göre evlilik uyumu düşük olan bireylerin daha fazla yıkıcı ve daha az yapıcı iletişim şekillerini kullandığı belirlenmiştir. Canbulat ve Cihangir-Çankaya(2014)'ya göre bireyler evlilik ilişkisinde birbirlerine karşı duygularını ve düşüncelerini dile getirebildikleri zaman, ilişkide olumlu duygulanım artmakta, kaygı ile stres durumları azalmakta ve bu durum hem evliliği hem de evliliğin öznel iyi olmayı olumlu olarak etkilemesini sağlayabilmektedir.

Evlilikte veya evlilik öncesi flört dönemlerinde bireylerin, kişilik özellikleri de evlilik ilişkileri açısından önemli olmaktadır. Kişilik özellikleri bireyin başka insanlarla ilişki kurma, geliştirme ve sürdürülebilir davranışlarına da etki edebilmektedir. Bireyler arkadaş seçiminde, eş seçiminde bu özelliklerin etkisi ile ilişki geliştirmektedirler. Bir ilişkiye, başlama, ilişkiyi sürdürülebilir, ilişki sürecinde ortaya çıkan sorunlarla baş edebilme ve problemlere çözüm üretebilme kişilikle ilgili davranış biçimleridir. Dolayısıyla evlilikte bireylerin kişilik özellikleri, yaşadıkları kültürel çevre ve geçmişteki yaşantıları ilişkinin seyrini etkilemektedir. Bundan dolayı bireylerin kişilikleri, yaşadıkları çatışma durumları, çatışmaların sıklığı evlilikte ilişki kalitesi bakımından önemlidir.

Evlilik ilişkisinde, çiftlerin en çok yakındıkları problemlerin kaynaklarına bakıldığında, kişisel özellikler göze çarpmaktadır. Çiftlerin yaşadıkları duygusal ve davranışsal problemler, herhangi bir destek alınmadığı zaman, evlilik doyumlarını, yaşam doyumlarını, aile ortamlarını etkileyerek yaşam kalitelerinin de düşmesine neden olmaktadır (Doğan, 2010). Demir ve Durmuş (2015)'un çalışmasında, uzun süre evli olan bireylerin ifadelerinde evliliklerinin uzun süreli olmasında, kendilerinin ve eşlerinin yapıcı ve istedik kişilik özelliklerine sahip olmalarının önemli belirleyicilerden olduğunun vurgulandığı görülmüştür.

Evlilikte cinsellik de evlilik ilişkilerini etkileyen önemli bir faktördür. Araştırmalar ve gözlemler, toplumun temel öğelerinden birisi olan evliliğin tüm aşamalarında cinselliğin yer almakta olduğunu işaret etmektedir. Cinsel problemler, genel çatışmalara ya da duygusal uzaklaşmalara sebep olabilmektedir. Evlilik içerisinde cinsel yaşamı, çiftin genel iletişiminden ayrı düşünmek de mümkün değildir. Dolayısıyla evlilik ilişkisinde farklı yönlerde ortaya çıkan problemler, iletişimsizlik ve çatışmalar, cinselliğin yaşanmasını etkilerken cinsel alandaki problemler de evlilik ilişkisine yansır ve etkiler (Gülsün ve diğ. 2009).

Literatürde kişilerin evlenme biçimlerinin de evlilik uyumunun belirleyicisi olabileceğine dair görüşler vardır. Gül (2016)'ün yaptığı araştırma sonuçlarına göre evlilik uyum düzeyleri, kişilerin evlilik biçimlerine bağlı olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır ve görücü usulü zorla evlenenlerin evlilik uyum düzeyleri, görücü usulü isteyerek ve flört ederek evlenenlere göre daha düşük olduğu bulgulanmıştır.

Literatüre bakıldığında eğitim seviyesinin de evlilik ilişkilerinde etkili bir faktör olduğuna dair görüşler mevcuttur. Yalçın(2014)'a göre eğitim düzeyi arttıkça çiftler duygu ve düşüncelerini birbirlerine karşı daha rahat ve daha doğru bir biçimde ifade ediyor olabilir, her iki eş de oluşan çatışma ve anlaşmazlıkları birbirlerinin görüş ve düşüncelerine saygı göstererek çözmeye ve empati kurarak eşini anlamaya çalışabilir. Eşlerin eğitim düzeyi azaldıkça empati düzeyi azalabilir ve yaşanan anlaşmazlıklar bir eşin beklentisi doğrultusunda çözüme kavuşturulur. Bu nedenlerden dolayı evlilik uyumu etkilenebilmektedir(Yalçın, 2014). Yıldırım(2004)'ın araştırmasında öğrenim

durumu açısından boşanmaların seyrine bakıldığında, eğitim durumu arttıkça boşanma oranının düşüklüğünün gözlemlendiği belirtilmiştir.

Çocuk sahibi olmak ve sahip olunan çocuk sayısı da evlilik uyumunu etkilediği düşünülen bir diğer etkidir. Çocuk aileyi bir arada tutabileceği gibi aynı zamanda çiftler arasındaki problemi artırarak çift uyumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun nedenlerinden biri çocuğa yönelik alınan kararların ortak alınacak olması ve bireylerin yalnızca kendi doğrularını gözeterek çocuklar hakkında karar vermeleridir ve dolayısıyla bu durum çiftler arasında çatışmaya yol açabilir (Aktaş, 2009). Tuzcu(2017)'nin çalışmasında, çocuk sahibi olan evlilerin evlilik uyumlarının, çocuğu olmayan evlilere göre daha düşük olduğu belirtilmiştir.

Aile birliğindeki güç ilişkilerine ve bunlara bağlı olarak rollere bakıldığında, kadının ‘annelik’ ve ev kadınlığı rollerine, erkeğin de; babalık, ailenin reisi ve ekonomik geliri sağlayan birey rollerine sahip oldukları görülür(Suğur, 2012). Literatüre bakıldığında cinsiyet rolleri ile ilgili durumların da evlilik ilişkilerini etkilediğine dair görüşler mevcuttur. Aida ve Falbo (1991), birbirlerini eşit eşler olarak gören çiftlerin, geleneksel çiftlere göre daha yüksek evlilik doyumu belirttiklerini bulmuşlardır. Buna karşın Lye ve Biblarz(1993), geleneksel çiftlerin geleneksel olmayanlara göre evlilikten daha yüksek doyum aldıklarını belirtmiştir (Akt; Hünler ve Gençöz, 2003).

Aile yaşantısını etkileyen önemli etkenlerden bir diğeri ise eş uyumu kadar eşlerin ailelerinin uyumudur. Evlilik ilişkileri ve kurulacak olan aileler, çiftlerin ailelerinin din, kültür, siyasi gibi yapılarından etkilenmektedir. Ayrıca ailelerin, çiftlerin evlilik ilişkilerine müdahale etmeleri ya da kadın veya erkeğin ilişiksel problemlerine ailelerini de dahil etmeleri aile içi çatışmalara ya da boşanmalara neden olabilmektedir (Doğan, 2010).

Evlilik doyumunu etkilediği düşünülen değişkenlerden biri de boyun eğici davranışlardır (Hünler ve Gençöz, 2003). Hünler ve Gençöz (2003)'ün boyun eğici davranışların evlilik doyumu üzerindeki etkilerini incelediği çalışmaya göre çiftlerin boyun eğici davranışlarındaki artışlar algılanan problem çözme becerilerinin düşmesine ve evlilik doyumlarının azalmasına neden olmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre çatışma anında sergilenen boyun eğici

davranışlar yumuşatıcı bir rol oynamak yerine problem çözme algısının azalmasına neden olmaktadır. Bu sonuçlar boyun eğici davranışların bazı olumsuz duyguları gizleyebileceğini düşündürmektedir(Hünler ve Gençöz, 2003).

Çiftler arasındaki ilişkide etkili faktörlerden biri olan empatik eğilim, evliliklerde yaşanan problemler esnasında, belirli bir duyguyla ilgili çiftlerin kişisel değerlendirmelerindeki benzerliği göstermektedir. Çiftlerin birbirlerinin duygularını anlayabilme becerisi, iletişimin kalitesiyle de ilgilidir (Papp ve diğ. 2010; Akt Soylu ve Kağnıcı, 2015). Tutarel-Kışlak ve Çabukça (2002)'nin empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumuyla ilişkisini incelediği çalışmada, empatinin evlilik uyumunu anlamlı olarak yordayan değişken olduğu görülmüştür.

Çiftlerin evlenme yaşları da evlilik uyumunu etkileyen bir faktördür. Erken yaşlarda yapılan evliliklerde, çiftlerin hayatlarını yönetebilecek ortak bir felsefelerinin olmaması evlilik ilişkisinde uyumsuzluklara ya da anlaşmazlıklara yol açabilmektedir. Belirgin olgunluğa ulaşıldıktan sonra evlenmenin gerçekleşmesi, evlilik temelin sağlam olması açısından önemli bir faktördür (Oğultürk, 2012). Yılmaz ve Avcı(2015) çalışmasında kadın ve eşlerinin evlilik yaşının artmasının, evlilik uyumlarını olumlu yönde etkilediğini bulgulamıştır ve erken evlenme yaşlarının evlilikte uyumu etkileyeceği, evlilik yaşının yükselmesinin evlilik ilişkilerindeki uyumu arttıracığını belirtmiştir.

Evlilik uyumunu etkileyebileceği düşünülen diğer önemli bir faktör de ailelerin özel gereksinimli çocuğa sahip olmalarıdır. Özel gereksinimli çocuğa sahip olmak bu araştırmanın konusu olduğu için bu durumun evlilik uyumuna etkisi ayrı başlık altında incelenmiştir.

2.3.1.2 Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Olmanın Evlilik Uyumuna Etkisi

Bütün ebeveynlerin, çocuklarının olmasını istedikleri şekilde hayalleri vardır. Özel gereksinimli bir çocuğun doğumuyla bu beklenti ve gerçeklik arasındaki tutarsızlık ebeveynlerin kayıp ve keder hissi yaşamalarına yol açmaktadır(Huber, 1979).

Özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmak aileyi duygusal olarak olumsuz etkileyen ve stres yaşatan bir süreçtir. Ebeveynler yoğun ve stresli olan bu süreçte çocuklarının temel gereksinimlerinin karşılanması, bakımı ve eğitiminde yetersiz kalabilmekte, başa çıkma stratejileri tıkanarak birçok duygusal ve davranışsal problemler yaşayabilmektedir (Canarslan ve Ahmetoğlu, 2015).

Ebeveynler; ailenin, yetersizlikleri olan çocuğun ve diğer çocuklarının gereksinimlerini bir bütün olarak dengelemek zorundadırlar. Bunun için ailede evlilik bağlarının güçlü olması, ebeveynlerin kendi gereksinimlerine de önem vermesi gerekir (Yıldırım-Doğru, 2013).

Aileler farklı gereksinimleri olan bir çocuğa sahip olduklarında kendilerine yüklenen anne babalık rolleri ile birlikte birçok stres yaratan durumla da karşılaşır. Bu durumda, çoğunlukla; anne, çocuğun bakımıyla daha çok ilgilenirken, baba artan maddi gereksinimlerden dolayı daha fazla çalışmak durumunda kalabilir. Bu yeni durum aile içinde huzursuzluk ve gerginlik oluşmasına neden olabilmektedir. Özel gereksinimli çocuğun olmasıyla birlikte ailenin bu duruma adapte olabilmek için birçok aşamadan geçmekte oldukları, inkâr, şok, kaygı, kızgınlık, korku gibi birçok duygular yaşadıkları, çocuklarının durumundan çoğunlukla kendilerini sorumlu tuttıkları ve çoğu ebeveynin suçluluk duyguları ifade ettikleri birçok araştırmada belirtilmektedir. Ailelerin baş etmeye çalıştıkları bu süreçle birlikte ebeveynlerin evlilik ilişkilerinde farklılaşma olduğu, bazı araştırmalarda evlilik uyumunun düşük boşanma oranlarının fazla olduğu görülmektedir. Fakat bazı araştırmalarda ise farklı gereksinimli çocuğun evlilik uyumunu etkilemediği belirtilmektedir (Karpas, 2011).

Robinson ve Neece (2015), tarafından yapılmış olan araştırmada evlilik memnuniyetinin; ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Özkubat ve diğ.(2014)'nin araştırma sonuçlarına göre, otizmlili bir çocuğa sahip olmanın aile içi ilişkileri ve sosyal ilişkileri değişime uğrattığını, anne-babaların sosyal yaşamlarını ve günlük etkinliklerini etkilediği, otizmlili çocuklarına ve kendi geleceklerine dair birçok kaygı yaşadıklarını, eğitim ve maddi ihtiyaçlarını karşılamak için yeteri kadar destek göremedikleri gözlemlenmiştir.

Özşenol ve diğ. (2003)'nin araştırma sonuçlarına göre özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin çocuğun engelinden dolayı kendilerini suçlamalarının, genel işlevleri, rolleri ve emosyonel reaksiyonları etkilediği görülmüştür. Baba grubunda ise özel gereksinimli çocuktan dolayı eşi suçlamalarının, genel işlevleri, emosyonel durumları ve iletişimi etkilediği görülmüştür. Yine bu çalışmada, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerin sağlıksız olduğu boyutların belirlenmesine, güçlendirilmesine ve problemlerin çözülmesine gereksinim olduğunu belirtilmiştir.

Bazı araştırmalar ise özel gereksinimli çocukların, evlilik uyumunu etkilemediğini göstermektedir.

Şimşek ve diğ.(2015)'nin araştırmasında, kronik engelli çocuğu olan katılımcıların büyük çoğunluğunda, engelli çocuktan sonra anne baba birlikteliğinin çok fazla etkilenmediği, boşanma ya da terk edilme oranının oldukça düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca yine bu çalışmada engelli çocuğun doğumuyla veya doğum sonrasında hastalık tanısının konmasıyla beraber gelecek kaygısı yaşadığını belirten ebeveynlerin olmasının yanı sıra katılımcıların büyük bir kısmı engelli çocuktan sonra birbirlerine daha çok kenetlendiklerini bildirmiştir.

Aslanoğlu(2004)'nin yaptığı araştırma sonuçlarına göre otizmli, zihinsel yetersizlik, işitme, görme ve bedensel yetersizliği olan çocuklara sahip ebeveynlerin aile fonksiyonlarını sağlıklı olarak değerlendirdikleri bulgulanmıştır.

Ailelerin özel gereksinimli çocuğun varlığı ile ilgili gösterdikleri tepkiler; engelin türü, derecesi, çocuğa engel tanısı konulma yaşı, aile bireylerinin kişilik özellikleri, eşler arasındaki evlilik ilişkisinin niteliği, ailenin ekonomik durumu, aile içi ve dışı destek sistemlerinin varlığı gibi etkenlere göre değişebilmektedir (Oğultürk, 2012).

2.3.1.3 Özel Gereksinimli Çocuğun Evlilik Uyumuna Olan Etkisine Dair Yapılan Araştırmalar

Literatürde özel gereksinimli çocukların ebeveynlerinin evlilik uyumlarına yönelik yapılan araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmalara bakıldığında:

Kara (2016) ‘‘Gelişimsel Yetersizlik ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Aile Yaşam Kalitesi, Evlilik Uyumu ve Öznel İyi Oluşlarının İncelenmesi’’ adlı çalışma yapmıştır. Çalışmasında, normal gelişim gösteren çocukların anneleri ile gelişimsel gerilik gösteren çocuklara sahip annelerin evlilik uyumları karşılaştırılmış ve sonucunda gelişimsel yetersizlik ve normal gelişim gösteren çocukların annelerinin evlilik uyumlarının farklılık göstermediği belirlenmiştir. Araştırmaya göre her iki gruptaki annelerin de evlilik uyumunun, düşük olduğu bulgulanmıştır.

Şentürk ve Saraçoğlu(2013) tarafından, ‘‘Eğitilebilir Zihinsel, Bedensel Engelli Çocuğu Olan Annelerle Sağlıklı Çocuğa Sahip Annelerin Aileden Algıladıkları Sosyal Destek ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması’’ adlı çalışma yapılmıştır. Araştırmalarına göre, özel gereksinimli çocuğu olan annelerin; aile ve eş ilişkilerinde daha çok problem hissettikleri, depresyon düzeylerinin yüksek olduğu, evlilik memnuniyetinin, çocuk bakımında eş desteğinin ve eşlerinin çocuğa karşı ilgi gösterme düzeyinin, aileden algıladıkları sosyal desteğin daha düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ve olmayan her iki grupta da çocuk doğumu ile eşler arası ilişkinin etkilendiği fakat doğumdan sonra ilişkide meydana gelen değişiklik oranının, özel gereksinimli çocuğa sahip ailelerde daha çok hissedildiği belirtilmiştir.

Ende-İnce ve Güdücü- Tüfekçi(2015) tarafından ‘‘ Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerde Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumunun Değerlendirilmesi ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi’’ adlı çalışma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre evlilik uyumu ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönde ilişki olduğu belirlenmiştir. Araştırmada, özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynlerin düşük düzeyde evlilik uyumunun olduğu ve yaşam doyumunu yönünden yaşamlarından az memnun oldukları bulgulanmıştır.

Yavuz(2016) tarafından, ‘‘ Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler ile Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Yaşam Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi’’ adlı çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda zihinsel yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin, Aile Değerlendirme Ölçeğinden, normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlere göre yüksek puan(sağlıksız) aldığı görülmüştür. Araştırma sonucuna göre, normal gelişim gösteren çocuğu olan ebeveynlerin, zihinsel yetersizlik gösteren

çocuğa sahip ebeveynlere göre daha sağlıklı aile içi ilişkilerine sahip oldukları ve daha yüksek yaşam doyum düzeylerinin olduğu belirtilmiştir.

Ar(2014) tarafından, “Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler İle Otizmlı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi” adlı çalışma yapılmıştır. Araştırmada anne ve babaların eğitim düzeyleri, çalışma durumları, evlilik yaşları, evlilik süreleri, çocuklarının sayısı, aylık gelirleri ile evlenme şekillerinin evlilik uyumlarına ve anksiyete düzeylerine etkisi incelenmiş ve bunun sonucunda annelerin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmıştır.

Köksal ve Kabasakal(2012) tarafından, “Zihinsel Engelli Çocukları Olan Ebeveynlerin Yaşamlarında Algıladıkları Stresi Yordayan Faktörlerin İncelenmesi ” adlı çalışma yapılmıştır. Çalışmasında, zihinsel engelli çocuğu olan ebeveynlerin evlilik uyumları ve algıladıkları stres arasında negatif yönlü ilişki olduğu yani ebeveynlerin, evlilik uyumları azaldıkça yaşamlarında algıladıkları stresin artmakta olduğu belirlenmiştir.

Karpat ve Girli(2012) tarafından, “Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanılı Çocukların Anne-Babalarının Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi” adlı çalışma yapmıştır. Çalışmanın amacı; yaygın gelişimsel bozukluk tanılı çocukların ebeveynlerinin tanıdan dolayı yaşadıkları yas sürecini, evlilik uyumlarını ve algıladıkları sosyal desteği etkileyen faktörlerin incelenmesidir. Araştırma 3-18 yaş aralığında yaygın gelişimsel bozukluk tanısı bulunan çocuğa sahip 103 anne ve babayla yapılmıştır. Araştırma sonucunda yas, evlilik uyumu ve algılanan sosyal desteğin çeşitli demografik değişkenler bakımından farklılaştığı bulgulanmıştır.

Şardağ(2010) tarafından, “Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Aile Sosyal Desteğinin Evlilik Uyumlarını Yordaması” adlı çalışma yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre zihinsel yetersizliği olan çocukların annelerinin evlilik uyumunu yordayan değişkenlerin sırası ile ; aile destek ölçeğinin bir alt boyutu olan yakın ilişki desteği, stresle başa çıkmada iyimser yaklaşım ve yine aile destek ölçeğinin bir alt boyutu olan duygusal destek olduğu ortaya konmuştur. Aile sosyal desteğinin diğer boyutları olan

Bilgi Desteği, Bakım Desteği ve Maddi Destek ile stresle basa çıkma tarzlarından olan; Kendine Güvenli Yaklaşım, Kendine Güvensiz Yaklaşım, Boyun Eğici Yaklaşım ve Sosyal Destek Arama değişkenlerinin evlilik uyumuyla anlamlı ilişkisi olmadığı bulgulanmıştır. Çocuğun cinsiyet ve yaşının da evlilik uyumuyla anlamlı ilişkisi olmadığı bulgulanmıştır.

Ateş(2016) tarafından, “ Rehabilitasyon merkezlerinde eğitim alan otizm tanısı almış olan çocuklara sahip ebeveynlerin yaşam doyumunun, aile işlevlerinin ve öğrenilmiş güçlülüğünün incelenmesi” adlı çalışma yapılmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında; otizmlı çocuğu olan annelerin ve babaların yaşam doyumları, öğrenilmiş güçlükleri, iletişim düzeyleri, duygusal tepki verebilme düzeyleri, aile değerlendirme düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu bulgulanmıştır.

Veisson(1999) tarafından yapılan engelli ve engelli olmayan çocuklara sahip ebeveynlerin depresyon semptomları ve duygu durumlarının incelendiği araştırma yapılmıştır. Araştırmaya engelli çocuğu olan 151 anne ve 57 baba ve normal gelişim gösteren çocuğu olan 101 anne ve 55 baba katılmıştır. Araştırmada özel gereksinimli çocuk ebeveynlerinin negatif duygularının daha yüksek olduğu ve olumlu duygularının daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Özellikle özel gereksinimli çocuk annelerinin, daha olumsuz duygusal durumlara ve anlamlı düzeyde daha depresif belirtilere sahip olduğu bulgulanmıştır. Araştırmada, normal gelişen çocuğa sahip ebeveynlerin daha mutlu, memnun, gururlu oldukları görülmüştür.

Rimmerman, Turkel ve Crossman(2003), çeşitli gelişimsel bozukluklara sahip küçük çocukları olan 32 evli çift ile (32 anne ve 32 baba ile) yaptıkları çalışmada, çocuğun gelişimini algılamalarının, çocuğa ilişkin stres düzeylerinin ve evlilik uyumunun eşler arasında farklılaşıp farklılaşmadığını incelemişlerdir. Buna göre, çocukların gelişimini algılamalarında, çocuklarla ilgili stres düzeylerinde ve evlilik uyumu konularında eşler arasında veya erkek ve kadınlar arasında farklılık olmadığı bulgulanmıştır.

Robinson ve Neece(2015) tarafından, gelişimsel geriliği olan küçük çocuklu ebeveynlerin evlilik memnuniyeti, ebeveynlik stresi ve çocukların davranış problemlerinin incelendiği çalışma yapılmıştır. Araştırmaya 2,5 - 5 yaşları

aralığında gelişimsel geriliği olan çocuğa sahip 44 ebeveyn katılmıştır. Araştırmada, evlilik memnuniyetinin; ebeveynlik stresi ve çocuk davranış problemleri ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

3 YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada, özel gereksinimli çocuk annelerinin; yaşı, eğitim durumu, mesleği, çalışma durumu, sosyoekonomik durumu, evlilik süresi, evlenme şekli, sahip olduğu çocuk sayısı, çocuklarının özel gereksinim tanısı ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelemek ve anlamlı bir fark olup olmadığını ortaya koymaya yönelik ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha fazla sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ya da derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir(Karasar, 1998).

Tarama modelleri, geçmişte veya hala var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemek için kullanılır. Araştırmaya konu olan olay, birey veya nesne kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirmek, etkilemek gibi çabalar gösterilmez. Önemli olan uygun bir şekilde gözlenerek belirlenmesidir (Karasar, 1998).

Bu araştırmada da değişkenler arası ilişki incelendiğinden dolayı ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2 Araştırma Evreni

Araştırmanın evreni, İstanbul ili Küçükçekmece ve Esenyurt ilçelerinde yaşayan, özel eğitime gereksinim duyan çocuğa sahip annelerdir.

3.3 Çalışma Grubu

Araştırma, İstanbul ilinde, Küçükçekmece ve Esenyurt ilçelerinde ikamet etmekte olan, özel gereksinimli çocuğa sahip 108 anne ile yapılmıştır. Araştırmada Kartopu Örneklem Yöntemi ile annelere ulaşılmıştır.

Kartopu örnekleme yöntemi, evrenin sınırlarının ve evrene üye olanların kesin bir şekilde belirlenemediği zamanlarda kullanılmakta olan bir yöntemdir. Kartopu örnekleme için, evrene dahil olan birisine herhangi bir biçimde ulaşılır. Ulaşılan bu kişi yardımıyla bir başkasına ulaşılır ve bu tekrar ettirilir. Kartopu etkisi gibi zincirleme bir şekilde örnek büyütülür. Bu yöntemde önemli olan faktör evrene dahil olan ilk kişiye ulaşabilmektir. İlk bağlantı kurulduktan sonra kartopu etkisiyle örnek külenin genişletilmesi mümkündür (Altunışık ve diğ. 2007).

Katılımcı annelere dair bilgiler aşağıdaki gibidir:

Çizelge 3.1: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Demografik Bilgi Dağılımlarına İlişkin Bulgular

		<i>Anne</i>	
		<i>N</i>	<i>%</i>
Yaş	18-24	3	2,77
	25-30	24	22,22
	31-45	64	59,2
	46-59	17	15,74
Çalışma Durumu	Çalışıyor	9	8,33
	Çalışmıyor	97	89,81
	Emekli	2	1,85
Meslek	Ev Temizliği	4	3,7
	Öğretmen	3	2,77
	Sigortacı	1	0,92
	Terzi	1	0,92
	Okur-yazar	4	3,7
	Okur-yazar değil	4	3,7
	İlkokul terk	9	8,33
Eğitim Durumu	İlkokul mezunu	48	44,4
	Ortaokul terk	7	6,48
	Ortaokul mezunu	13	12,03
	Lise terk	6	5,55
	Lise mezunu	13	12,03
	Üniversite mezunu	4	3,7
Evlenme şekli	Flört ederek	41	37,96
	Görücü usulü	56	51,85
	Baskı ile	3	2,77
	Kaçarak	8	7,4
	1-5 yıl	12	11,11
	6-10 yıl	31	28,7

Çizelge 3.1: (devam) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocukların Annelerinin Demografik Bilgi Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Evlilik süresi	11-15 yıl	25	23,14
	16-20 yıl	22	20,37
	21 ve üstü	18	16,66
	1	23	21,29
Çocuk Sayısı	2	59	54,62
	3	19	17,59
	4	4	3,7
	5	3	2,77
Gelir	Düşük	18	16,66
	Orta	87	80,55
	Yüksek	3	2,77
	Zihinsel Yetersizlik	47	43,51
Çocuğun Tanısı	Otizm	27	25
	Öğrenme Güçlüğü	34	31,48

Çizelge 3.1 'de araştırmaya katılan annelere ilişkin bilgiler mevcuttur. Annelerin %59.2 'si (n=64) 31-45 yaş aralığında, %22.22'si (n=24) 25-30 yaş aralığında, %15.7'ü (n=17) 46-59 yaş aralığındadır. Annelerin %89.81'i (n=97) herhangi bir işte çalışmamaktadır. Eğitim durumuna bakıldığında annelerin büyük çoğunluğunun %44.44 (n=48) ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Annelerin evlenme biçimine bakıldığında, %51.85'si (n=56) yani büyük çoğunluğunun görücü usulüyle, %37.96 'nın (n=41) flört ederek evlenmiş olduğu görülmektedir. Annelerin %28.70'nin (n=31) evlilik süresi 6-10 yıl arasında, %23.14'ünün (n=25) 11-15 yıl arasında, %20.37'nin (n=22) 16-20 yıl arasındadır. Annelerin sahip olduğu çocuk sayısına bakıldığında %54.62 'nin (n=59) 2 çocuğa sahip olduğu, %21.29'unun (n= 23) 1 çocuğa sahip olduğu, %17.59'nun (n=19) 3 çocuğa sahip olduğu görülmektedir. Çok düşük bir oranda da 4 ve 5 çocuğa sahip olanlar mevcuttur. Gelir durumuna bakıldığında %80.55'nin (n= 87) ekonomik seviyesinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bunu %16.66 oranıyla (n= 18) düşük ekonomik seviye takip etmektedir. %2.77 oranında küçük bir kısım ise (n= 3) yüksek ekonomik seviyeye sahip olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının özel gereksinim tanısına bakıldığında çoğunluk olarak %43.51 oranıyla (n=47) zihinsel yetersizlik tanısı, %31.48 oranıyla (n=34) öğrenme güçlüğü tanısı, %25.00 (n=27) oranıyla da otizm tanısı olduğu görülmektedir.

3.4 Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çalışmaya katılan bireyleri çeşitli yönden tanımaya yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan, Kişisel Bilgi Formu ve katılımcı annelerin, evlilik uyum düzeylerini ölçmek için Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılmıştır.

3.4.1 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu, araştırmacı tarafından, gerekli literatür taraması yapıldıktan sonra ve daha önce yapılmış olan benzer çalışmalardaki anketler incelenerek ölçmek istenen bilgiler oluşturulmuştur.

Form, araştırmaya katılan annelerin; yaşı, eğitim durumu, mesleği, çalışma durumu, sosyoekonomik durumu, evlilik süresi, evlenme şekli, sahip olduğu çocuk sayısı, çocuklarının özel gereksinim tanısı gibi evlilik uyumuna etkisi incelenen demografik değişkenleri içermektedir. Formda, katılımcılara yönelik isim, soy isim, adres, telefon gibi bilgiler istenmemiştir. Yalnızca, araştırmanın amacına ve araştırmacıya ilişkin açıklayıcı giriş yazısı ve katılımcıların cevaplama gereken 9 soru mevcuttur. Kişisel bilgi formu örneği ekte bulunmaktadır.

3.4.2 Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale -DAS)

Çift Uyum Ölçeği (Dyadic Adjustment Scale), Spanier (1976) tarafından geliştirilen evli veya birlikte yaşayan çiftlerin algıladığı ilişki kalitesini değerlendirmeyi amaçlayan 32 maddelik bir ölçektir. Ölçekten 0-151 arasında toplam puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça çift uyumu da artmaktadır. Ayrıca çift uyum ölçeğinin 4 alt ölçeği (çift memnuniyeti, çift bağlılığı, çift fikir birliği, duygusal ifade) bulunmaktadır (Fışiloğlu ve Demir, 2000):

1. Çift memnuniyeti (dyadic satisfaction) (16-23,31,32. maddeler)
2. Çift bağlılığı (dyadic cohesion) (24-28. maddeler)
3. Çiftin fikir birliği (dyadic consensus) (1-3,5,7-15. maddeler)
4. Duygusal ifade (affectional expression) (4,6,29,30. maddeler)

Fışiloğlu ve Demir(2000) tarafından Türkçe 'ye uyarlanarak yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında; Türk örneklemini için çift uyum ölçeğinin

ortalaması 104.5 (SD = 18.6), erkekler için 103.7 (SD = 18.8) kadınlar için de 105.2 (SD = 18.4) bulunmuştur ve Cronbach α , 0.92 olarak tespit edilmiştir. Spanier'in bireysel değerlendirmeleri ve ilişkiyi ifade eden maddeleri birleştiren ve çok boyutlu olan Çift Uyum Ölçeği 1970'lerin sonlarına doğru eşler arasındaki uyumun ölçümünde yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Akt; Yılmaz, 2001).

3.5 Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılım gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Verilerin toplanma sürecinde, katılımcılara; Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu birlikte verilerek, gerekli açıklamalar yapılmıştır. Katılımcılara araştırmayla ve anketlerle ilgili gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra soru maddeleriyle ilgili, katılımcıyı etkileyecek veya yönlendirici olabilecek yorumlarda bulunulmamıştır. Okuma-yazma bilmeyen katılımcılar için yakınlarından destek alması sağlanmıştır.

3.6 Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada, Çift Uyum Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formundan elde edilen veriler SPSS (Statistical Package For Social Sciences) paket programı ile analiz edilmiştir.

Verilerin analizinde, ortalamalar arası farkın anlamlılığını test etmek üzere Tek Yönlü Varyans Analizi, Çift yönlü ANOVA Testi uygulanmıştır. Anlamlılık bulgularında ise farklılığı yaratan grubu bulmak için Scheffe Çoklu Karşılaştırma testi kullanılmıştır. Yapılan bu istatistiksel çalışmalarda anlamlılık düzeyi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

4 BULGULAR

Bu bölümde bulgular ve yorumlar yer almaktadır

4.1 Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu araştırmada yanıt aranan birinci alt problem, “özel eğitime gereksinimi olan çocuğa sahip annelerin evlilik uyumları nedir”dir: Bulgular aşağıdaki tabloda görülmektedir

Çizelge 4.1: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Uyum Oranları

	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Std.Sapma</i>
Evlilik Uyumu Toplam Puan	108	102,25	25,753
Memnuniyet alt ölçeği	108	34,926	8,9992
Fikir Birliği alt ölçeği	108	46,852	11,956
Bağlılık alt ölçeği	108	12,148	5,3666
Duygusal ifade alt ölçeği	108	8,3241	2,9571
Valid N (listwise)	108		

Özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin Çift Uyum Ölçeği toplam puan ortalamalarının ve standart sapmanın 102.25-25,753 olduğu saptanmıştır. Çift Uyum Ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında; Memnuniyet Alt Ölçeği puan ortalaması 34.926, Fikir Birliği Alt Ölçeği puan ortalaması 46.852, Bağlılık Alt Ölçeği puan Ortalaması 12.148, Duygusal İfade Alt Ölçeği puan ortalaması 8.3241 olarak saptanmıştır.

4.2 İkinci Alt Probleme ilişkin Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerinin, çocuklarının özel gereksinim tanısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda yer almaktadır:

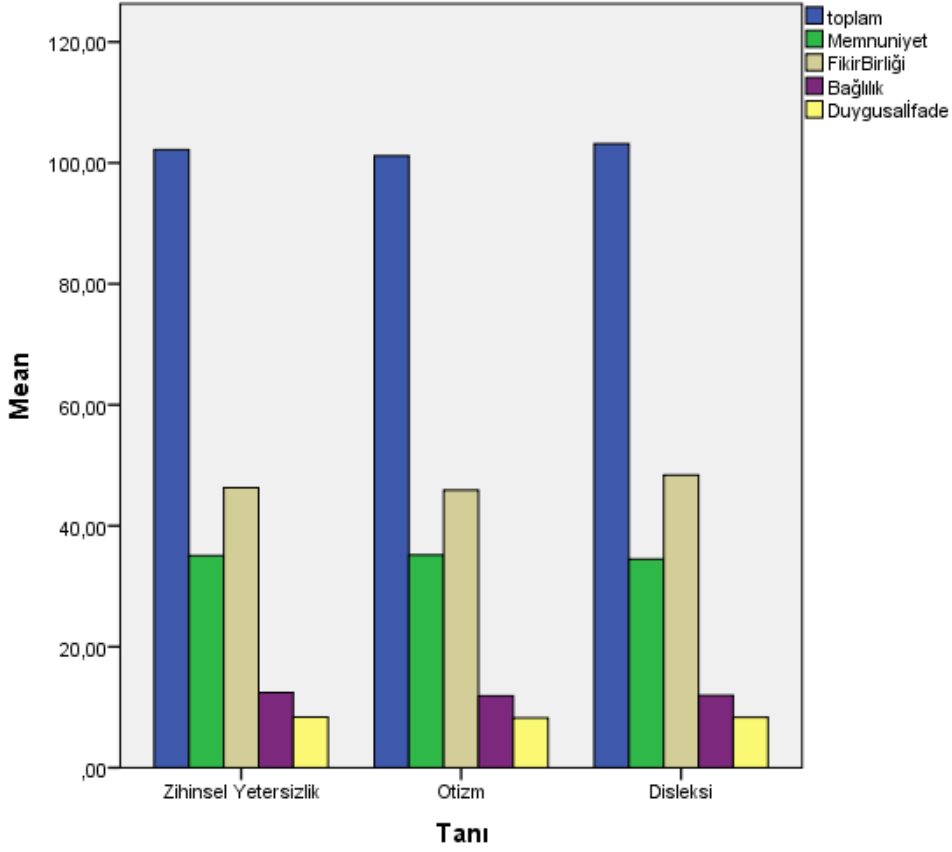
Çizelge 4.2: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Çocukların Tanı Grubuna Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması

<i>Tanı</i>		<i>Toplam</i>	<i>Memnuniyet Alt Ölçeği</i>	<i>Fikir Birliği Alt Ölçeği</i>	<i>Bağlılık Alt Ölçeği</i>	<i>Duygusal İfade Alt Ölçeği</i>
Zihinsel Yetersizlik	N	47	47	47	47	47
	Ortalama	102,1915	35,0851	46,2979	12,4255	8,383
	Standart sapma	27,91886	10,00398	12,95798	5,77756	3,20023
Otizm	N	27	27	27	27	27
	Ortalama	101,1852	35,1852	45,8889	11,8889	8,2222
	Standart sapma	27,23973	9,2197	13,09825	5,1838	2,73627
Öğrenme Güçlüğü	N	34	34	34	34	34
	Ortalama	103,1765	34,5	48,3824	11,9706	8,3235
	Standart sapma	21,85277	7,47217	9,52195	5,04816	2,85743
Genel	N	108	108	108	108	108
	Ortalama	102,25	34,9259	46,8519	12,1481	8,3241
	Standart sapma	25,75337	8,99917	11,95616	5,36659	2,9571

Çizelge 4.3: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Çocuklarının Tanı Grubuna Göre Evlilik Uyumu Farklılığı

		<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Evlilik uyumu	Gruplar Arası	59,958	2	29,979	0,044	0,957
	Grup İçi	70906,292	105	675,298		
	Genel	70966,25	107			
Memnuniyet	Gruplar Arası	9,174	2	4,587	0,056	0,946
	Grup İçi	8656,234	105	82,44		
	Genel	8665,407	107			
Fikir Birliği	Gruplar Arası	119,104	2	59,552	0,412	0,663
	Grup İçi	15176,526	105	144,538		
	Genel	15295,63	107			
Bağlılık	Gruplar Arası	6,503	2	3,252	0,111	0,895
	Grup İçi	3075,127	105	29,287		
	Genel	3081,63	107			
Duygusal İfade	Gruplar Arası	0,443	2	0,222	0,025	0,975
	Grup İçi	935,214	105	8,907		
	Genel	935,657	107			

Çocuklarının özel gereksinim tanılarına göre genel olarak anneler arasında, evlilik uyum ölçeği ve alt ölçekler bakımından farklılık olup olmadığı tek yönlü Varyans Analizi ile değerlendirilmiştir. Ancak çocukların özel gereksinim tanılarına göre , gerek evlilik uyum ölçeği gerekse alt ölçekler bakımından anneler arasında istatistiksel anlamlılık bakımından herhangi bir anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Bu durum aşağıda verilen grafikten de açıkça görülmektedir.

Şekil 4.1: Genel evlilik uyum puanı

Şekilde de görüldüğü üzere, özel gereksinimli çocuk annelerinin (Zihinsel yetersizlik, Otizm ve Öğrenme Güçlüğü tanı gruplu çocuk annelerinin) Çift Uyum Ölçeğinden almış oldukları genel evlilik uyum puanı ve ölçeğin 4 alt testi olan Memnuniyet , Fikir Birliği , Çift Bağlılığı, Duygusal İfade alt testlerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.3 Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular Ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin yaşları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.4: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Yaşlarına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması

<i>Yaş</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
18-24	Zihinsel Yetersizlik	1	106	.
	Öğrenme Güçlüğü	2	114	8,48528
	Toplam	3	111,3333	7,57188
25-30	Zihinsel Yetersizlik	8	106,125	25,69846
	Otizm	8	104,5	26,76351
	Öğrenme Güçlüğü	8	108,75	16,6111
	Toplam	24	106,4583	22,49827
31-45	Zihinsel Yetersizlik	29	104,2414	28,17503
	Otizm	14	93,2857	29,46557
	Öğrenme Güçlüğü	21	101,3333	22,47072
	Toplam	64	100,8906	26,65245
46-59	Zihinsel Yetersizlik	9	91,6667	31,12073
	Otizm	5	118	12,40967
	Öğrenme Güçlüğü	3	94	37,74917
	Toplam	17	99,8235	29,1188
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.5: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Yaşlarına Göre Evlilik Uyumlarının Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	4499,041 ^a	10	449,904	0,657	0,762
Model Sabiti	392708,093	1	392708,093	573,105	0
Yaş	1052,801	3	350,934	0,512	0,675
Tanı	344,608	2	172,304	0,251	0,778
Yaş * Tanı	3558,428	5	711,686	1,039	0,399
Hata	66467,209	97	685,229		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş modelin toplamı	70966,25	107			

Araştırmada, özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin yaşlarına göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için Çift Yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Özel gereksinimli çocuk sahibi annelerin yaşlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.675$) olarak gözlemlenmiştir. Yaşlarına göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.4 Dördüncü Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerinin eğitim durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.6: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması

<i>Eğitim</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
Okur-yazar Değil	Zihinsel Yetersizlik	3	107	34,39477
	Öğrenme Güçlüğü	1	129	.
	Toplam	4	112,5	30,16068
Okur-yazar	Zihinsel Yetersizlik	1	102	.
	Otizm	2	117,5	13,43503
	Öğrenme Güçlüğü	1	126	.
	Toplam	4	115,75	12,65899
İlkokul Terk	Zihinsel Yetersizlik	4	96,75	13,72042
	Otizm	2	72,5	27,57716
	Öğrenme Güçlüğü	3	105,3333	2,08167
	Toplam	9	94,2222	18,28099
İlkokul Mezunu	Zihinsel Yetersizlik	24	98,375	30,75543
	Otizm	12	105,75	25,96195
	Öğrenme Güçlüğü	12	97,4167	22,51245
	Toplam	48	99,9792	27,39971
Orta Okul Terk	Zihinsel Yetersizlik	4	81,75	41,48393
	Öğrenme Güçlüğü	3	100,6667	14,57166
	Toplam	7	89,8571	32,14772

Çizelge 4.6: (devam) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması

Orta Okul Mezunları	Zihinsel Yetersizlik	3	114	3,60555
	Otizm	3	106	21,07131
	Öğrenme Güçlüğü	7	98,2857	23,69046
	Toplam	13	103,6923	20,04322
Lise Terk	Zihinsel Yetersizlik	2	128	5,65685
	Otizm	1	117	.
	Öğrenme Güçlüğü	3	94,3333	34,58805
	Toplam	6	109,3333	27,76809
Lise Mezunları	Zihinsel Yetersizlik	4	118,25	12,5
	Otizm	7	92,5714	33,61972
	Öğrenme Güçlüğü	2	124,5	10,6066
	Toplam	13	105,3846	28,73018
Üniversite Mezunları	Zihinsel Yetersizlik	2	117	7,07107
	Öğrenme Güçlüğü	2	123	12,72792
	Toplam	4	120	9,09212
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.7: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Evlilik Uyum Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	12472,565 ^a	23	542,285	0,779	0,747
Model sabiti	591374,869	1	591374,87	849,245	0
Eğitim	5988,13	8	748,516	1,075	0,389
Tanı	595,224	2	297,612	0,427	0,654
Eğitim * Tanı	7586,629	13	583,587	0,838	0,619
Hata	58493,685	84	696,353		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş Toplam	70966,25	107			

Araştırmada özel eğitime gereksinim duyan çocuklara sahip annelerin eğitim durumlarına göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için Çift Yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahip annelerin eğitim durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.389$) olarak gözlemlenmiştir. Eğitim durumlarına göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır

4.5 Beşinci Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerinin çalışma durumları ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.8: Özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin çalışma durumlarına göre evlilik uyum karşılaştırılması

<i>Çalışma Durumu</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
Çalışıyor	Zihinsel Yetersizlik	4	126,75	6,70199
	Otizm	1	124	.
	Öğrenme Güçlüğü	4	110,5	16,70329
	Toplam	9	119,2222	13,80922
Çalışmıyor	Zihinsel Yetersizlik	41	102,0488	25,7827
	Otizm	26	100,3077	27,38725
	Öğrenme Güçlüğü	30	102,2	22,49812
	Toplam	97	101,6289	25,01721
Emekli	Zihinsel Yetersizlik	2	56	49,49747
	Toplam	2	56	49,49747
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.9: Özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin çalışma durumlarına göre evlilik uyum farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	7524,259 ^a	6	1254,043	1,996	0,073
Model sabiti	160508,617	1	160508,62	255,531	0
Çalışma Durumu	7290,921	2	3645,461	5,804	0,004
Tanı	474,678	2	237,339	0,378	0,686
Çalışma Durumu * Tanı	524,637	2	262,319	0,418	0,66
Hata	63441,991	101	628,139		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş model toplamı	70966,25	107			

Çizelge 4.10: Scheffe Testi Sonuçları

<i>Scheffe</i>	<i>Çalışma Durumu</i>	<i>N</i>	<i>Alt Kümeler</i>	
			<i>1</i>	<i>2</i>
	Emekli	2	56	
	Çalışmıyor	97		101,6289
	Çalışıyor	9		119,2222
	P		1	0,554

Araştırmada özel eğitime gereksinim duyan çocuklara sahip annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p < 0.005$), ($p = 0.004$) olarak gözlemlenmiştir. Çalışma durumlarına göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Farklılığı yaratan çalışma grubunun belirlenmesinde Scheffe Çoklu Karşılaştırma testi kullanılmış ve farklılığı yaratan grubun emekli grubu olduğu tespit edilmiştir.

4.6 Altıncı Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin meslekleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.11: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Mesleklerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması

<i>Meslek</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
	Zihinsel Yetersizlik	43	99,907	28,06609
	Otizm	26	100,3077	27,38725
	Öğrenme Güçlüğü	30	102,2	22,49812
	Toplam	99	100,7071	26,07143
Ev temizliği	Zihinsel Yetersizlik	2	126	8,48528
	Otizm	1	124	.
	Öğrenme Güçlüğü	1	103	.
	Toplam	4	119,75	12,23043
Öğretmen	Zihinsel Yetersizlik	2	127,5	7,77817
	Öğrenme Güçlüğü	1	132	.
	Toplam	3	129	6,08276
Sigortacı	Öğrenme Güçlüğü	1	114	.
	Toplam	1	114	.
Terzi	Öğrenme Güçlüğü	1	93	.
	Toplam	1	93	.
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.12: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Mesleklerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Düzeltilmiş Model	4319,784 ^a	9	479,976	0,706	0,702
Model sabiti	161856,029	1	161856,029	238	0
Meslek	3255,371	4	813,843	1,197	0,317
Tanı	124,893	2	62,446	0,092	0,912
Meslek * Tanı	444,065	3	148,022	0,218	0,884
Hata	66646,466	98	680,066		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş Total	70966,25	107			

Araştırmada özel gereksinime sahip çocuk annelerin mesleklerine göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin mesleklerine göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.317$) olarak gözlemlenmiştir. Mesleklerine göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.7 Yedinci Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinimi olan çocukların annelerinin evlenme şekilleri ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.13: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlenme Biçimlerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması

<i>Evlenme Biçimi</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
Flört Ederek	Zihinsel Yetersizlik	15	106,4667	23,10184
	Otizm	13	105,3077	23,37158
	Öğrenme Güçlüğü	13	111,8462	23,69545
	Toplam	41	107,8049	22,9589
	Görücü Usulü	Zihinsel Yetersizlik	27	101,7778
Otizm		12	96,5	33,0688
Öğrenme Güçlüğü		17	98,5882	16,99286
Toplam		56	99,6786	27,04751
Baskı İle		Otizm	1	92
	Öğrenme Güçlüğü	2	68,5	7,77817
	Toplam	3	76,3333	14,64013
Kaçarak	Zihinsel Yetersizlik	5	91,6	32,46999
	Otizm	1	113	.
	Öğrenme Güçlüğü	2	120,5	0,70711
	Toplam	8	101,5	28,18814
	Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915
Otizm		27	101,1852	27,23973
Öğrenme Güçlüğü		34	103,1765	21,85277
Toplam		108	102,25	25,75337

Çizelge 4.14: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlenme Biçimlerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	5948,071 ^a	10	594,807	0,887	0,548
Model sabiti	299792,162	1	299792,162	447,257	0
Evlenme Biçimi	3539,557	3	1179,852	1,76	0,16
Tanı	704,557	2	352,279	0,526	0,593
Evlenme Biçimi * Tanı	2125,044	5	425,009	0,634	0,674
Hata	65018,179	97	670,291		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş Modelin Toplamı	70966,25	107			

Araştırmada farklı tanıları konulan çocuklara sahip annelerin evlilik şekline göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin evlilik şekline göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.160$) olarak gözlemlenmiştir. Evlilik şekillerine göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.8 Sekizinci Alt Problem Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik sürelerine göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.15: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması

<i>Evlilik Süresi</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
1-5 yıl	Zihinsel Yetersizlik	6	98,5	31,27139
	Otizm	5	112,4	18,11905
	Öğrenme Güçlüğü	1	120	.
	Toplam	12	106,0833	25,11956

Çizelge 4.15: (devam) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyum Karşılaştırılması

6-10 yıl	Zihinsel Yetersizlik	10	111,3	11,68142
	Otizm	6	98,8333	30,7338
	Öğrenme Güçlüğü	15	98,9333	24,35883
	Toplam	31	102,9032	22,58223
11-15 yıl	Zihinsel Yetersizlik	12	106,75	17,4206
	Otizm	6	101,8333	30,1026
	Öğrenme Güçlüğü	7	114,1429	14,15896
	Toplam	25	107,64	19,97891
16-20 yıl	Zihinsel Yetersizlik	9	103,4444	35,06106
	Otizm	7	92,2857	33,10445
	Öğrenme Güçlüğü	6	93,5	16,70629
	Toplam	22	97,1818	29,60636
21 yıl ve üzeri	Zihinsel Yetersizlik	10	88,7	38,83026
	Otizm	3	106,6667	20,50203
	Öğrenme Güçlüğü	5	108,8	26,16677
	Toplam	18	97,2778	33,26685
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.16: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	6479,025 ^a	14	462,788	0,667	0,8
Model sabiti	769478,695	1	769478,695	1109,701	0
Evlilik Süresi	1795,426	4	448,856	0,647	0,63

Çizelge 4.16: (devam) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Evlilik Sürelerine Göre Evlilik Uyum Farklılığı

Tanı	342,607	2	171,303	0,247	0,782
Evlilik Süresi * Tanı	4468,649	8	558,581	0,806	0,599
Hata	64487,225	93	693,411		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş Model Toplamı	70966,25	107			

Araştırmada farklı tanıları konulan çocuklara sahip annelerin evlilik sürelerine göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin evlilik sürelerine göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.630$) olarak gözlemlenmiştir. Evlilik sürelerine göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.9 Dokuzuncu Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin sahip olduğu çocuk sayısına göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.17: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması

<i>Çocuk Sayısı</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
1	Zihinsel Yetersizlik	11	105,1818	34,13156
	Otizm	6	100,8333	21,44217
	Öğrenme Güçlüğü	6	104,6667	27,27392
	Toplam	23	103,913	28,40121
2	Zihinsel Yetersizlik	25	98,68	29,37788
	Otizm	16	108,5	22,0575
	Öğrenme Güçlüğü	18	105,7778	20,44952
	Toplam	59	103,5085	24,98094

Çizelge 4.17: (devam) Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırılması

3	Zihinsel Yetersizlik	7	106,4286	8,61892
	Otizm	4	84,5	42,43819
	Öğrenme Güçlüğü	8	94,875	21,86607
	Toplam	19	96,9474	24,12807
4	Zihinsel Yetersizlik	4	108,5	28,01785
	Toplam	4	108,5	28,01785
5	Otizm	1	53	.
	Öğrenme Güçlüğü	2	108,5	28,99138
	Toplam	3	90	38,03945
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.18: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sahip Oldukları Çocuk Sayısına Göre Evlilik Uyum Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplam</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	5786,807 ^a	11	526,073	0,775	0,664
Model sabiti	371618,625	1	371618,625	547,341	0
Çocuk Sayısı	2249,248	4	562,312	0,828	0,51
Tanı	2091,172	2	1045,586	1,54	0,22
Çocuk Sayısı * Tanı	4294,445	5	858,889	1,265	0,285
Hata	65179,443	96	678,953		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş Model toplamı	70966,25	107			

Araştırmada farklı tanıları konulan çocuklara sahip annelerin çocuk sayılarına göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin çocuk sayılarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.510$) olarak gözlemlenmiştir. Çocuk sayılarına göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

4.10 Onuncu Alt Probleme Dair Bulgu ve Yorumlar

Bu bölümde özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin sosyo-ekonomik durumuna göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıdaki tablolarda mevcuttur:

Çizelge 4.19: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sosyo-ekonomik Düzeylerine Göre Evlilik Uyumlarının Karşılaştırmaları

<i>Gelir</i>	<i>Tanı</i>	<i>N</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>
Düşük	Zihinsel Yetersizlik	8	92,5	23,84474
	Otizm	6	108	15,89969
	Öğrenme Güçlüğü	4	91,5	20,20726
	Toplam	18	97,4444	20,96839
Orta	Zihinsel Yetersizlik	38	103,3947	28,50182
	Otizm	20	100	30,28461
	Öğrenme Güçlüğü	29	104,7931	22,2909
	Toplam	87	103,0805	26,77956
Yüksek	Zihinsel Yetersizlik	1	134	.
	Otizm	1	84	.
	Öğrenme Güçlüğü	1	103	.
	Toplam	3	107	25,23886
Toplam	Zihinsel Yetersizlik	47	102,1915	27,91886
	Otizm	27	101,1852	27,23973
	Öğrenme Güçlüğü	34	103,1765	21,85277
	Toplam	108	102,25	25,75337

Çizelge 4.20: Özel Eğitime Gereksinim Duyan Çocuk Annelerinin Sosyo-ekonomik Düzeyine Göre Evlilik Uyum Farklılığı

<i>Değişim Kaynağı</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Serbestlik Derecesi</i>	<i>Kareler Ortalaması</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Düzeltilmiş Model	3101,412 ^a	8	387,677	0,566	0,804
Model sabiti	232332,681	1	232332,681	338,923	0
Gelir	479,939	2	239,97	0,35	0,706
Tanı	685,469	2	342,735	0,5	0,608
Gelir * Tanı	2526,816	4	631,704	0,922	0,455
Hata	67864,838	99	685,503		
Toplam	1200113	108			
Düzeltilmiş Model Toplamı	70966,25	107			

Araştırmada farklı tanıları konulan çocuklara sahip annelerin gelirlerine göre evlilik uyumları arasında farklılık olup olmadığını belirlemek için çift yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin gelirlerine göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p = 0.706$) olarak gözlemlenmiştir. Gelirlerine göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

5 SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç Ve Tartışma

Bu araştırma özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin evlilik uyumlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi (annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, gelir durumu evlenme biçimi, evlilik süresi, sahip olduğu çocuk sayısı, özel gereksinimli çocuğun engel tanısı) ve farklı tanı gruplu (zihinsel yetersizlik, otizm, öğrenme güçlüğü) çocuğa sahip annelerin evlilik uyumunun karşılaştırılması amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmada, çiftler arasındaki evlilik uyumunu ölçmek için kullanılan Çift Uyum Ölçeğinden alınan puan aralığı 0-150 arasındadır. Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin Çift Uyum Ölçeği puan ortalamalarının ve standart sapmanın 102.25-25.753 olduğu saptanmıştır. Çift Uyum Ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında; Memnuniyet Alt Ölçeği (Dyadic satisfaction) puan ortalaması 34.926, Çiftlerin Fikir Birliği (Dyadic Consensus) Alt Ölçeği puan ortalaması 46.852, Çift Bağlılığı Alt Ölçeği (Dyadic Cohesion) puan Ortalaması 12.148, Duygusal İfade Alt Ölçeği (Affectional Expression) puan ortalaması 8.324 olarak bulgulanmıştır.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin **yaşları** ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.675$). Literatürde özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik uyumları ile yaşları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaya rastlanmamıştır.

Evlilik uyumu ve yaş değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka çalışmalara bakıldığında; Yalçın(2014)'ın evlilik uyumu ile sosyodemografik özellikler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, kadınların evlilik uyumları ile yaşları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulgulanmış ve 41 ve üstü yaş grubundaki kadınların evlilik uyumlarının, 21-30 yaş grubundakilere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bizim araştırma bulgumuz ile Yalçın(2014)'ün bu araştırma bulgusu paralellik göstermemektedir. Literatürdeki başka araştırmalara bakıldığında Fışıloğlu

(1992)'un araştırmasında yaş değişkeni ile evlilik uyumu arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır. Bizim araştırma bulgularımız bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin çalışma durumları ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlılık bulgulanmıştır. Farklı tanı konulmuş çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumlarının anlamlılık değeri ($p < 0.005$), ($p = 0.004$) olarak bulgulanmıştır. Çalışma durumlarına göre anneler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Farklılığı yaratan çalışma grubunun belirlenmesinde Scheffe oklu Karşılaştırma testi kullanılmış ve farklılığı yaratan grubun emekli grubu olduğu tespit edilmiştir. Literatürde benzer araştırmalara bakıldığında Ar(2014)'ın çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmlili çocuk sahibi annelerin çalışma durumlarına göre evlilik uyumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır. Bizim araştırma sonucumuz Ar(2014)'ın bu bulgusunu desteklememektedir.

Evlilik uyumu ve çalışma durumu değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka çalışmalara bakıldığında; Yılmaz ve Avcı(2015)'nin evli kadınların bazı toplumsal cinsiyet özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada kadınların çalışma durumunun, evlilik uyum puanlarını etkilemediği ortaya çıkmıştır. Bizim araştırma sonucumuz bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin meslekleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.317$). Literatürde özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik uyumu ve meslek değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulgusuna rastlanmamıştır.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin eğitim durumuna göre evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında; eğitim durumu ile evlilik uyumu arasında istatistiksel olarak anlamlılık bulgulanmamıştır($p = 0.389$). Literatürde bizim araştırmamızla benzer olan araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)'ın otizmlili çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez

çalışmasında; otizmlili ve normal gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin eğitim durumlarıyla evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Yine benzer bir çalışma olan Karpat(2011) 'in çalışmasında yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynlerinin eğitim durumu ile evlilik uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Araştırmamızın bu alt hipotezinden elde edilen bulguların, Ar(2014) ve Karpat(2011) 'in bu çalışma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

Eğitim durumu ve evlilik uyumu değişkenleri arasındaki ilişkinin incelendiği başka araştırmalara bakıldığında; Aktaş(2009)'ın kaygı düzeyi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkinin ele alındığı çalışmasında, evlilik uyumunun eğitim durumuna göre farklılaşmadığı saptanmıştır. Yılmaz ve Avcı(2015)'nın evli kadınların bazı cinsiyet özellikleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, kadınların eğitim durumunun, evlilik uyum puanlarını etkilemediği, sonucun istatistiksel olarak anlamsız olduğu bulunmuştur. Görüldüğü gibi; literatürdeki evlilik uyumu ve eğitim durumu arasındaki ilişkiyle ilgili bu araştırma bulgularıyla bizim araştırma bulgumuz paralellik göstermektedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin evlenme biçimi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır($p = 0.160$).

Literatürde özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik biçimine dair bir bulguya rastlanmamakla birlikte; evlilik uyumu ve evlenme biçimi arasındaki ilişkiyi inceleyen başka araştırmalara bakıldığında; Gül(2016)'ün evlilik biçimleri açısından evlilik uyumu, ilişkilerde yükleme tarzları ve psikolojik dayanıklılık değişkenlerini incelediği çalışmasında kişilerin evlenme biçimi ile evlilik uyum düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür ve görücü usulü zorla evlenenlerin evlilik uyumlarının, görücü usulü isteyerek ve flört ederek evlenenlerden daha düşük olduğu bulgulanmıştır. Yılmaz ve Avcı(2015)'nin evli kadınların bazı toplumsal cinsiyet özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada; evlenme biçimi ile evlilik uyumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olduğu bulgulanmıştır ve evlenme biçiminin evlilik uyumunu etkilediği, severek kendi isteğiyle evlenmeyi tercih eden kadınların, diğerlerine göre yüksek evlilik uyum puanlarına sahip oldukları

bulunmuştur. Bizim araştırma bulgularımızın, bu araştırma sonuçlarını desteklememekte olduğu görülmüştür.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin evlilik süresi ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.630$). Literatürdeki benzer araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)'ın otizmlili çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otistik çocuğa sahip annelerin evlilik süreleriyle evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Bizim araştırmamızın bulguları Ar(2014)'ın araştırma sonucu destekler niteliktedir.

Evlilik uyumu ve evlilik süresi değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka çalışmalara bakıldığında; Fışıloğlu(1992), yüksek lisans öğrencilerinin evlilik uyumlarını incelediği araştırmada, evlilik süresi ile evlilik uyumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir Tutarel-Kışlak ve Çabukça(2000)'nin empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmada, evlilik yılı ile evlilik uyumu arasında ilişki bulunamamıştır. Bu araştırma bulguları bizim araştırmamızın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Literatürde farklı sonuçlar da bulunmaktadır. Örneğin; Demir(2016)'ın evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve kişilerarası problem çözme davranışı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada evlilik uyumu ile eşlerin evlilik süresi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Aktaş (2009)'ın kaygı düzeyi ve evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında da çiftlerin evlilik uyumunun evlilik süresine göre farklılaştığı bulunmuştur. Bizim araştırma sonuçlarımız bu araştırma bulgularını desteklememektedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin çocuk sayısına göre evlilik uyumlarının farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında çocuk sayısı ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır ($p = 0.510$). Literatürdeki benzer araştırmalara bakıldığında; Ar(2014)'ın otizmlili çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ile otizmlili çocuğa sahip annelerin çocuklarının sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Bizim araştırma bulgumuz Ar(2014)'ün bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Evlilik uyumu ve çocuk sayısı değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen başka çalışmalara bakıldığında; Yalçın(2014)'ın evlilik uyumu ve sosyodemografik özellikler arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, kadınların çocuk sayılarına göre evlilik uyumları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgulanmıştır. Fışiloğlu(1992)'nin yüksek lisans öğrencilerinin evlilik uyumlarını incelediği çalışmada, çocuk sayısı ile evlilik uyumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir. Tutarel-Kışlak ve Çabukça(2000)'nin empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisini inceledikleri çalışmada, eşlerin evlilik uyumunun çocuk sayısı değişkeniyle ilişkili olmadığını belirtmişlerdir. Bizim araştırma bulgularımız, literatürdeki bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Özel gereksinimli çocuk annelerinin sosyo-ekonomik durumu ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında herhangi bir anlamlılık bulgulanmamıştır($p = 0.706$). Literatürdeki benzer çalışmalara bakıldığında; Ar(2014)'ın otizmlili çocuk ebeveynleri ile normal gelişim gösteren çocuk ebeveynlerinin evlilik uyumunu ve anksiyete düzeyini incelediği tez çalışmasında, normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ile otizmlili çocuk sahibi annelerin gelir durumuyla evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmamıştır. Bizim araştırma bulgumuz, bu araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Evlilik uyumu ve gelir durumu değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka çalışmalara bakıldığında; Yılmaz ve Avcı(2015)'nin evli kadınların bazı toplumsal cinsiyet özellikleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, gelir durumlarının evlilik uyum puanlarını etkilemekte olduğu, geliri giderine eşit olan kadınların evlilik uyum puanlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucu bulunmuştur. Bizim çalışmamızdan elde edilen bulgular bu araştırma sonucunu desteklememektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, farklı tanı grubundan çocuğa sahip olan annelerin evlilik uyumları arasında engel durumuna göre anlamlı farklılık bulgulanmamıştır. Evlilik uyum ölçeğinin alt testleri olan Çift memnuniyeti, Çift Bağlılığı, Duygusal İfade, Fikir Birliği alt ölçeklerinde de tanı gruplarına göre annelerin evlilik uyumlarında herhangi bir anlamlılık bulgulanmamıştır. Bu

araştırmaya üç farklı tanı grubundan anne katılmıştır. Bunlar Otizm, Zihinsel yetersizlik ve Öğrenme Güçlüğü tanılı çocuğa sahip annelerdir. Buna göre Otizm, Zihinsel Yetersizlik ve Öğrenme Güçlüğü tanılı özel gereksinimli çocuğa sahip annelerin evlilik uyumları arasında karşılaştırma yapılmıştır ve evlilik uyumlarında herhangi bir farklılık görülmemiştir.

Sonuç olarak bu araştırmada, özel eğitime gereksinim duyan çocuk annelerinin evlilik uyumları demografik değişkenler açısından (annenin yaşı, eğitim durumu, çalışma durumu, mesleği, gelir durumu evlenme biçimi, evlilik süresi, sahip olduğu çocuk sayısı, özel gereksinimli çocuğun engel tanısı) incelenmiştir ve demografik değişkenlerden yalnızca çalışma durumu ile evlilik uyumu arasında anlamlılık bulgulanmıştır.

5.2 Öneriler

- Bu araştırma özel eğitime gereksinim duyan çocuğa sahip 108 anne ile yapılmıştır. Araştırmadan daha kapsamlı sonuçlar elde edilmesi için örneklem sayısı artırılarak araştırma tekrar edilebilir.
- Bu araştırma yalnızca anneler ile yapıldığı için yine aynı araştırma hem anne hem de baba katılımıyla birlikte tekrar edilebilir.
- Bu araştırmaya üç farklı özel gereksinim tanı grubundan anneler katılmıştır. Araştırmanın kapsamını artırmak amacıyla tanı grubu çeşitliliği artırılarak araştırma tekrar edilebilir.
- Ayrıca araştırmamızda özel gereksinim tanı düzeyi yani çocukların hafif-orta-ağır gibi düzeyleri ayrılmadan anket uygulanmıştır. Daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilmesi açısından bu araştırma özel gereksinimli çocukların tanılarındaki hafif – orta- ağır gibi düzeylerine bakılarak tekrar edilebilir. Tanı grupları, ağırlık düzeylerine göre farklılık gösterdiği için, ebeveynlerin bu duruma verdiği tepkiler ve aile ilişkilerinin nasıl ve ne derece etkileneceği çocuğun tanısının ağırlık düzeyine göre değişkenlik gösterebilir.
- Bu araştırma sürecinde yapılan literatür tarama ve annelerle görüşme sürecinde yapılan çıkarımlara dayanarak söylenebilir ki özel eğitime gereksinim duyan çocuk ailelerinde çoğunlukla anneler çocuk bakımında, eğitiminde daha çok aktif olmaktadır. Özellikle sorumluluğu tek

başına üstlenen ve yakınlarından destek göremeyen anneler, bu durumda hem psikolojik ve fiziksel olarak zorlanma yaşamakta hem de çocuklarına yeteri kadar sağlıklı destek olamayabilmektedir. Dolayısıyla bu annelerin kendini iyi hissetmesi, sağlıklı ruh hali ve bu durumun eşe ve diğer aile üyelerine olan etkisi bakımından daha fazla desteklenmesi önemli bir durumdur. Bu durum, diğer aile üyelerinin de eğitim sürecine dahil edilmesi açısından bu alanda çalışan uzmanların daha fazla dikkate alması gereken bir konudur.

- Yine annelerle yapılan görüşme sürecinde annelerin çocuklarının engel durumlarıyla ilgili merak ettikleri, öğrenmek istedikleri birçok durum olduğu görülmüştür. Bu alanda çalışan uzmanlar tarafından eğitim sürecinde ailenin daha çok aktif katılımı sağlanmalı, bilgilencmeleri, çocuklarına karşı doğru yaklaşımı öğrenmeleri sağlanmalıdır.
- Özetle; özel gereksinimli çocukları olduğunu öğrenmeleriyle birlikte problemler yaşayan ailelerin; danışmanlık hizmetlerinden yararlanması için yönlendirilmesi, bilgilendirilmesi önerilmektedir. Çocuklarının durumlarını kabullenme sürecinde, ailenin desteklenmesi, bilgilendirilmesi, çocuklarına karşı doğru tutum ve davranışların kazandırılması, bu durumlardan dolayı psikolojik problemler (depresif belirtiler, kaygı bozuklukları vs.) yaşayan bir aile üyesi olduğunda bireysel destek aldırılması sağlanabilir. Bu şekilde; ailenin psikolojik olarak rahatlatılması, sorumlulukların paylaşımı, bu sorunların aileyi başka yönlerden etkilemesini engelleyerek eşler arasındaki ve diğer aile üyeleri arasındaki ilişkinin bozulmaması sağlanabilir ya da problemler azaltılabilir.

KAYNAKLAR

- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E.** (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Aksoy, V.** (2016). *Özel Eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aktaş, S.** (2009). Eşlerden Birinin Kaygı Düzeyi İle Evlilik Uyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı(DSM-5), Tanı Ölçütleri Başvuru Kitabı'ndan,** çev. Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2014
- Ar, Ö. F.** (2014). Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler İle Otizmliler Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Evlilik Uyumu ve Anksiyete Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, H.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aslanoğlu, M.** (2004). Otistik, Zihinsel, İşitme, Görme ve Bedensel Engelli Çocuğu Bulunan Ebeveynlerin Aile İçi İlişkilerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ateş, G. E.** (2016). Rehabilitasyon Merkezlerinde Eğitim Alan Otizm Tanısı Almış Çocuklara Sahip Ebeveynlerin Yaşam Doyumunun, Aile İşlevlerinin ve Öğrenilmiş Güçlülüğünün İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Başaran, İ. E.** (1983). *Eğitime Giriş*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Canarlan, H., Ahmetoğlu, E.** (2015). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşam Kalitesinin İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), 13-31.
- Canbulat, N., Cihangir-Çankaya, Z.** (2014). Evli Bireylerin Öznel İyi Olma Düzeylerinin Yordanması. *Ege Eğitim Dergisi*, (15)2,556-576.
- Çay, E. Ş.** (2016). Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocukların Ebeveynleri ile Özel Eğitim Gereksinimi Olmayan Çocukların Ebeveynlerinin Bedensel Duyumları Abartma Düzeyleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, D.** (2016). Evlilik Uyumu ile Bağlanma Stilleri ve Kişilerarası Problem Çözme Davranışı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, Y., Durmuş, E.** (2015). Uzun Evlilikler: Bir Yastukta Kırk Yıl. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(36),636-645.
- Dodurgalı, A.** (2000). *Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Doğan, H.** (2010). Evli Bireylerin Sosyotropik-Otonomik Kişilik Özellikleri ile Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Doğan, M.** (2014). Yetersizliği Olan Çocuklar, Aile ve Aile Eğitimi: Kavramsal ve Uygulamaya Dönük Gelişmeler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 111-127.
- Ende-İnce, Z., Güdücü-Tüfekçi, F.** (2015). Engelli çocuğu olan ebeveynlerde evlilik uyumu ve yaşam doyumunun değerlendirilmesi ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 102-112.
- Ege, P.** (2006). Baş Makale: Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7(2), 1-23.
- Erbek, E. , Beştepe, E. , Akar, H. , Eradamlar, N., Alpkan, RL.** (2005).Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam*, 18(1): 39-47.
- Erdoğan, S.** (2007). Evlilik Uyumu ile Psikiyatrik Rahatsızlıklar, Bağlanma Stilleri ve Mizaç ve Karakter Özellikleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Ersoy, Ö., Çürük, N.** (2009). Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Annelerde Sosyal Desteğin Önemi. *Aile ve Toplum; Eğitim-kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(17), 104-110.
- Fışıloğlu, H.**(1992). Lisans Üstü Öğrencilerinin Evlilik Uyumu. *Psikoloji Dergisi*, 7(28),16-23.
- Fışıloğlu, H. , Demir, A.** (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16(3), 214-218.
- Gladding, S. T.** (İ. Keklik ve İ. Yıldırım, Ed. Çev.) (2011). *Aile terapisi: Tarihi, Kuram ve Uygulamaları*. Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği.
- Gong Y, Du YS, Li HL, Zhang XY, An Y, Wu BL** (2015). Parenting Stress And Affective Symptoms İn Parents Of Autistic Children. *Science China Life Sciences*, 58: 1036-1043. doi: 10.1007/s11427-012-4293-z
- Gül, G.** (2016). Evlilik Biçimleri Açısından Evlilik Uyumu, İlişkilerde Yükleme Tarzları ve Psikolojik Dayanıklılık Değişkenlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülsün, M. , Ak, M., Bozkurt, A.** (2009). Psikiyatrik Açıdan Evlilik ve Cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1: 68-79.
- Gülşen, B. , Özer, F.G.** (2009). Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Stresle Baş Etme Durumları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(5), 413-420.
- Günsel, A. G.** (2010). Zihinsel Engelli Tanısı Almış Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Huber, C. H.** (1979). Parents Of The Handicapped Child: Facilitating Acceptance Through Group Counseling. *Personnel and Guidance Journal*, 57(5), 267-269.
- Hünler, O. S., Gençöz, T.** (2003). Boyun Eğici Davranışlar ve Evlilik Doyumu İlişkisi: Algılanan Evlilik Problemleri Çözümünün Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 99-108.
- Kahraman, Z.** (2011). Bir Evlilik ve Aile Hayatı Eğitim Programının Evli Kadınlarda Evlilik Uyumuna ve Aile Sistemine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kalkan, M.** (2002). Evlilik İlişisini Geliştirme Programının, Evlilerin Evlilik Uyum Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kara, D. Ö.** (2016). Gelişimsel Yetersizlik ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Aile Yaşam Kalitesi, Evlilik Uyum ve Öznel İyi Oluşlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, B.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karadağ, G.** (2014). Özel Gereksinimi Olan Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadığı Zorluklar ve Çözüm Önerileri. *TAF Prev Med Bull*, 13(6), 491-494. DOI: 10.5455/pmb1-1389682796
- Karasar, N.** (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Karpat, D.** (2011). Yaygın gelişimsel bozukluk tanısı alan çocukların ebeveynlerinin yaşadığı yas tepkilerinin, evlilik uyumlarının ve sosyal destek algılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Karpat, D., Girli, A.** (2012). Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanılı Çocukların Anne-Babalarının Yas Tepkilerinin, Evlilik Uyumlarının ve Sosyal Destek Algılarının İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 13(2), 69-85.
- Korkmaz, B.** (2010). Otizm: Klinik ve nörobiyolojik özellikleri, erken tanı, tedavi ve bazı güncel gelişmeler. *Türk Ped Arş*; 45:80.yıl: 37-44.
- Köksal, G., Kabasakal, Z.** (2012). Zihinsel Engelli Çocukları Olan Ebeveynlerin Yaşamlarında Algıladıkları Stresi Yordayan Faktörlerin İncelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 71-91.
- Könezoğlu, B.** (2006). Aile ve Ailenin Korunması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kublay, D., Oktan, V.** (2015). Evlilik Uyum: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 25-35.
- Kulaksızoğlu, A. (Ed.)** (2003). *Farklı Gelişen Çocuklar*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Küçükçelik, Z. M.** (2015). İlişkiye Dair İnançlar ve Bilişsel Çarpıtmaların Evlilik Uyumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Küçüker, S.** (1993). Özürlü Çocuk Ailelerine Yönelik Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(3), 23-29.
- Malkoç, B.** (2001). İletişim Şekilleri İle Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.
- Milli Eğitim Bakanlığı.** (2002). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. Resmi Gazete <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html> Erişim Tarihi:23.07.2017
- Odabaşı, B. (Ed.)** (2014). *Eğitimde Program Geliştirme*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Oğultürk, N.** (2012). Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin, Aile İşlevlerini Etkileyen Etmenler: Çankaya Belediyesinden Hizmet Alan Aileler Üzerine Bir Değerlendirme. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oğuz, O., Oktay, A., Ayhan, H.** (2004). *21. Yüzyılda Eğitim Ve Türk Eğitim Sistemi*. İstanbul: Dem yayınları.
- Özbey, Ç.** (2009). *Özel Çocuklar ve Terapi Yöntemleri*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Özbey, Ç.** (2012). *Diünden Bugüne Otizm*. İstanbul: Yuka Kids.

- Özgür, İ. (2015).** *Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Özgülven, İ.E. (2014).** *Evlilik ve Aile Terapisi*. Nobel yayınları, Ankara.
- Özkubat, U., Özdemir, S., Selimoğlu, Ö.G., Töret, G. (2014).** Otizme Yolculuk: Otizmlili Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Sosyal Destek Algılarına İlişkin Görüşleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 323-348.
- Özşenol, F., Işıkhhan, V., Ünay, B., Aydın, H. İ., Akın, R., Gökçay, E. (2003).** Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2), 156-164.
- Özyılmaz, Ö. (2013).** *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Rimmerman, A., Turkel, L., Crossman, R. (2003).** Perception of child development, child-related stress and dyadic adjustment: pair analysis of married couples of young children with developmental disabilities. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, vol.28, no.2, 188–195.
- Robinson, M., Neece, C. L. (2015).** Marital Satisfaction, Parental Stress and Child Behavior Problems Among Parents Of Young Children with Developmental Delays. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities*, 8, 23-46. DOI: 10.1080/19315864.2014.994247
- Sarıhan, C. Ö. (2007).** Engelli Çocuğa Sahip Olan ve Olmayan Annelerin Aile İşlevlerini Algılamaları İle Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sivrikaya, T., Çifci-Tekinarslan, İ. (2013).** Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuğa Sahip Annelerde Stres, Sosyal Destek ve Aile Yüğü. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi*, 14(2), 17-29.
- Solmaz, F. (2016).** Özel Gereksinimli Çocuklar İle Normal Gelişim Gösteren Çocukların Çizdikleri Resimler Aracılığıyla Algı ve Sorunlarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Soylu, Y., Kağnıcı, Y. (2015).** Evlilik Uyumunun Empatik Eğilim, İletişim ve Çatışma Çözme Stilllerine Göre Yordanması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 5 (43), 44-54.
- Soysal, A. Ş., İlden Koçkar, A., Erdoğan, E., Şenol, S., Gücüyener, K. (2001).** Öğrenme Güçlüğü Olan Bir Grup Hastanın WISC-R Profillerinin İncelenmesi. *Klinik Psikiyatri*, 4, 225-231.
- Spanier, G. B. (1972).** Romanticism And Marital Adjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 34(3), 481-487.
- Spanier, G. B. (1976).** Measuring Dyadic Adjustment: A New Scale For Assessing The Quality Of marriage And Similar Dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15–28.
- Suğur, N. (Ed). (2012).** *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şardağ, S. (2010).** Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Stresle Başa çıkma Tarzları ve Aile Sosyal Desteğinin Evlilik Uyumlarını Yordaması. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şener, A. (2002).** Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Şentürk, M., Saraçoğlu, G. V.** (2013). Eğitilebilir Zihinsel, Bedensel Engelli Çocuğu Olan Annelerle Sağlıklı Çocuğa Sahip Annelerin Aileden Algıladıkları Sosyal Destek ve Depresyon Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Uluslararası Temel ve Klinik Tıp Dergisi*, 1(1), 40-49.
- Şimşek, T.T., Taşçı, M., Karabulut, D.** (2015). Kronik engelli çocuğu olan ailelerde başka çocuk yapma isteği ve anne baba birlikteliğine etkisi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi Dergisi*, 50: 163-169.
- Şişman, M.** (2012). *Türk Eğitim Sistemi Ve Okul Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Topuz, S., Ülger, Ö., Elbasan, B., Yakut, H., Ayhan, Y.** (2014). Türkiye’de Farklı Engellere Sahip Çocukların Annelerinin Yaşam Kalitesinin ve Psikososyal Destek İhtiyaçlarının Araştırılması: Pilot Çalışma. *Türk Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 25(2), 63-71.
- Tutarel-Kışlak, Ş., Çabukça, F.** (2002). Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu İle İlişkisi. *Aile ve Toplum*, Yıl: 5, Cilt: 2, Sayı: 5
- Tuzcu, A.** (2017). Evli Bireylerde Kişilik Özelliklerinin Evlilik Uyumu ve Evlilik Doyumu Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uludağlı, N. P.** (2017). Psikolojik Sağlık Açısından Yetişkin Olma. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(3), 263-283.
- Ümmet, D.** (2017). Genel Psikolojik Sağlık ile Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkide Evlilik Uyumunun Aracı Rolü. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 159-175.
- Veisson, M.** (1999). Depression Symptoms And Emotional States in Parents Of Disabled And Nondisabled Children. *Social Behavior And Personality*, 27(2), 87-97. DOI 10.2224/sbp.1999.27.1.87
- Yalçın, H.** (2014). Evlilik Uyumu İle Sosyodemografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 250-261.
- Yavuz, S.** (2016). Normal Gelişim Gösteren Çocuğa Sahip Ebeveynler ile zihinsel engelli çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik uyumu ve yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım-Doğru, S.S. (Ed).** (2013). *Erken Çocukluk Döneminde Özel Eğitim*. Ankara: Maya Akademi.
- Yıldırım, N.** (2004). Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri. *Bilig*, 28, 59-81.
- Yılmaz, A.** (2001). Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. *Aile ve Toplum Dergisi*, Yıl: 4 Cilt: 1 Sayı: 4
- Yılmaz, A., Avcı, A. İ.** (2015). 15-49 Yaş Grubu Evli Kadınların Bazı Toplumsal Cinsiyet Özellikleri İle Evlilik Uyumları Arasındaki İlişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 180-193.

EKLER

EK-1: Anket

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı;

Bu araştırma İstanbul Aydın Üniversitesi Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans programında tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır.

Araştırmanın konusu, özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik uyumunun incelenmesidir. Kişisel bilgi formunda yer alan bilgilerin, evlilik uyumunu ne derecede etkilediği araştırılmaktadır.

Araştırma gönüllülük esasına dayalıdır ve kimlik bilgilerinize yer verilmeyecektir.

Sadece belirtilen sorulara yanıt vermeniz beklenmektedir. Bu yüzden size verilen formlara ad-soy ad yazılmayacaktır. Elde edilen bilgiler bu araştırma dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır.

Araştırmamızdan güvenilir sonuçlar elde edebilmemiz için ekte bulunan sorulara

samimi olarak cevap vermeniz beklenmektedir.

Araştırmaya katıldığınız ve destek verdiğiniz için teşekkür ederim.

PSİKOLOG DERYA
SARIYILDIZ

1) Yaşınız;

a) 18-24 yaş

()

b) 25-30 yaş

()

c) 31-45 yaş

()

d) 46-59 yaş

()

e) 60 yaş ve üstü

()

2)Çalışma durumunuz;

- a)Çalışıyor ()
b)Çalışmıyor ()
c)Emekli ()

3)Çalışıyorsanız mesleğiniz;

4)Eğitim durumunuz;

- a)Okur-yazar değil ()
b)Okur-yazar ()
b)İlkokul terk ()
c)İlkokul mezunu ()
d)Ortaokul terk ()
e)Ortaokul mezunu ()
f)Lise terk ()
g)Lise mezunu ()
h)Üniversite mezunu ()
I)Lisansüstü ()

5)Eşinizle nasıl evlendiniz?

- a)Flört ederek ()
b)Görücü usulü ile ()
c)Baskı ile (Aile ya da başkalarının zorlaması) ()
d)Kaçarak ()

6)Ne kadar süredir evlisiniz?

- a)1-5 yıl arası ()
b)6-10 yıl arası ()
c)11-15 yıl arası ()
d)16-20 yıl arası ()
e)21 ve üstü ()

7)Kaç çocuğunuz var?

8)Ailenizin ortalama aylık geliri ;

- a)Düşük ()

b)Orta ()

c)Yüksek ()

9)Özel eğitim alan çocuğunuzun tanısı;

a)Zihinsel yetersizlik ()

b)Otizm ()

c)Özel Öğrenme Güçlüğü ()

EK-2: Çift Uyum Ölçeği (DAS) İzin

← → outlook.live.c ↻ 49 ★

Re: Ölçek izin
Hürol Fişiloğlu [fisil@metu.edu.tr]

Gizliliğinizin korunmasına yardımcı olmak için bu iletideki bazı içerikler engellendi. Bu iletinin güvenilen bir gönderenden geldiğinden eminsengellenen özellikleri tekrar etkinleştirmek istiyorsanız, [buraya tıklayın](#).

Gönderildi: 23 Şubat 2016 Salı 15:26
Kime: [derya saryıldız \[deryasariyildiz123@hotmail.com\]](#)
Eklere: [2000 DAS makale.pdf \(72 KB\)](#); [DASscoring.jpg \(309 KB\)](#); [DAS ölçek.pdf \(2 MB\)](#)

İyi günler,
Ekli dosyalarda gerekli dökümanlar var.
İyi çalışmalar dilerim.
22.02.2016 14:48 tarihinde derya saryıldız yazdı:

Subject: Re: Ölçek kullanım izin isteği
To: [deryasariyildiz123@hotmail.com](#)
From: [fisil@metu.edu.tr](#)
Date: Wed, 3 Feb 2016 12:34:21 +0200

Sayın Saryıldız ,
Mesajınıza teşekkür ederim. Çalışmanızda şimdiden başarılar dilerim. Ekli dosyalara yanıtınızı bekliyorum.
Saygılarımla

31.01.2016 19:56 tarihinde derya saryıldız yazdı:

Hürol Hocam Mehabalar,
Ben Derya Saryıldız. İstanbul Aydın Üniversitesi'nde Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans yapmaktayım.Evlilik uyumuyla ilgili bir konuda hazırlamak istediğim tezimde sizin uyarladığınız Çift Uyum Ölçeğini kullanmak istiyorum.Rica etsem ölçeği ve geçerlilik çalışmasını gönderebilir misiniz?

--
Prof. Dr. Hürol Fisiloglu
ODTÜ/Middle East Technical University
Psikoloji Böl./Department of Psychology
06531 Ankara
Türkiye/Turkey
Tel./Phone: +90 312 210 51 15
Fax: +90 312 210 79 75

Bu e-posta virüslere karşı Avast antivirüs yazılımı tarafından kontrol edilmiştir.
www.avast.com

--
Prof. Dr. Hürol Fisiloglu
ODTÜ/Middle East Technical University
Psikoloji Böl./Department of Psychology
06531 Ankara
Türkiye/Turkey
Tel./Phone: +90 312 210 51 15
Fax: +90 312 210 79 75

Bu e-posta virüslere karşı Avast antivirüs yazılımı tarafından kontrol edilmiştir.
www.avast.com

EK-3: Yazışmalar

Evrak Tarih ve Sayısı: 01/02/2017-761

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 96354944-044-761
Konu : Anket

01/02/2017

Sayın Derya SARIYILDIZ

Enstitümüz Y1416.010006 numaralı Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencilerinden Derya SARIYILDIZ'ın "ÖZEL EĞİTİME GEREKSİNİM DUYAN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN EVLİLİK UYUMUNUN İNCELENMESİ" adlı tez çalışması gereği "Çift Uyum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" ile ilgili ölçeklerini 09.01.2017 tarih ve 2017/02 İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyon Kararı ile etik olarak uygun olduğuna karar verilmiştir.
Bilgilerinize rica ederim.

Doç. Dr. Aslı BAYSAL
Müdür

Evrak Doğrulamak İçin : <https://evrakdogrula.aydin.edu.tr/enVision.Dogrula/BelgeDogrulama.aspx?V=BEBLN7R2>

Adres:Beşyol Mah. İnönü Cad. No:38 Sefaköy, 34295 Küçükçekmece / İSTANBUL
Telefon:444 1 428
Elektronik Ağ:<http://www.aydin.edu.tr/>

Bilgi için: Tuğba BAYIRLI
Unvanı: Enstitü Sekreteri

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad :Derya SARIYILDIZ
Doğum Tarihi ve Yeri :1991-Adana
E-posta :deryasariyildiz123@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Lisans :2013, İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Edebiyat
Fakültesi Psikoloji Bölümü
Yüksek Lisans :2017, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Enstitüsü Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans

MESLEKİ DENEYİM

Psikolog ve Eğitim Koordinatörü : ÖŞP Yeni Hayat Özel Eğitim ve
Rehabilitasyon Merkezi (2013-devam)

SERTİFİKALAR

1. DenverII Gelişimsel Tarama Testi
2. Wechsler Çocuklar için Zeka Ölçeği (WISC-R)
3. Bender Gestalt Görsel Algı Testi
4. Porteus Labirent Testi
5. Kent EGY Testi
6. Metropolitan Okul Olgunluğu Testi

